

Stenografični zapisnik
devete seje
deželnega zbora kranjskega
v Ljubljani,
dne 21. novembra 1905.

Navzoči: Prvosednik: Deželni glavar Oton pl. Detela. Vladni zastopnik: C. kr. deželni predsednik Teodor Schwarz in c. kr. okrajni glavar Viljem Haas. — Vsi člani razun: knezoškof dr. Anton Bonaventura Jeglič, Karol Luckmann in Njega ekszellenca baron Jožef Schwegel. — Zapisnikar: Deželni tajnik Fran Uršič.

Dnevni red:

1. Branje zapisnika VIII. deželnozborske seje dne 18. novembra 1905.
2. Naznanila deželnozborskega predsedstva.
3. Priloga 72. Poročilo deželnega odbora o preložitvi deželne ceste Litija-Pluskava na progi med Litijo in Šmartnim z dotičnim načrtom zakona.
4. Priloga 55. Poročilo finančnega odseka o nujnem predlogu zaradi zgradbe železnice Trebnje-Mokronog-St. Janž (k prilogi 43).
5. Priloga 57. Poročilo finančnega odseka o načrtu zakona za izvršitev dei potrebnih ob Ljubljani in Gruberjevem kanalu za osušitev Ljubljanskega barja.
6. Utemeljevanje samostalnega predloga g. poslanca Hribarja in tovarišev v zadevi ustanovitve vseučilišča v Ljubljani (k prilogi 64).
7. Utemeljevanje samostalnega predloga g. poslanca dr. Majarona in tovarišev glede davčnih pristojbin za industrijska podjetja (k prilogi 63).
8. Utemeljevanje samostalnega predloga g. poslanca Božiča in tovarišev, zadevajoč kuhanja žganja iz figove drozge (k prilogi 67).

Stenographischer Bericht
der neunten Sitzung
des krainischen Landtages
in Laibach
am 21. November 1905.

Anwesende: Vorsitzender: Landeshauptmann Otto Edler von Detela. Regierungsvertreter: K. k. Landespräsident Theodor Schwarz und k. k. Bezirkshauptmann Wilhelm Haas. — Sämtliche Mitglieder mit Ausnahme von: Fürstbischof Dr. Anton Bonaventura Jeglič, Karl Luckmann und Seine Excellenz Freiherr Josef Schwegel. — Schriftführer: Landschafts-Sekretär Franz Uršič.

Tagesordnung:

1. Lesung des Protokolles der VIII. Landtagsitzung vom 18. November 1905.
2. Mitteilungen des Landtagspräsidiums.
3. Beilage 72. Bericht des Landesausschusses betreffend die Umlegung der Littai-Pluskaer Landesstraße in der Strecke zwischen Littai und St. Martin samt Vorlage des gegenständlichen Gesetzentwurfes.
4. Beilage 55. Bericht des Finanzausschusses über den Dringlichkeitsantrag, betreffend die Erbauung der Eisenbahn Treffen-Rassenfuß-Johannistal (zur Beilage 43).
5. Beilage 57. Bericht des Finanzausschusses über den Gesetzentwurf, betreffend die Durchführung der für die Entwässerung des Laibacher Moores erforderlichen Arbeiten am Laibachflusse und am Gruberischen Kanale.
6. Begründung des selbständigen Antrages des Herrn Abgeordneten Hribar und Genossen, betreffend die Errichtung der Universität in Laibach (zur Beilage 64).
7. Begründung des selbständigen Antrages des Herrn Abgeordneten Dr. Majaron und Genossen inbetreff der Gebühren-Erleichterungen für Industrie-Unternehmungen (zur Beilage 63).
8. Begründung des selbständigen Antrages des Herrn Abgeordneten Božič und Genossen, betreffend das Branntweinbrennen aus Feigenmeiße (zur Beilage 66).

9. Utemeljevanje samostojnega predloga g. poslanca Božiča in tovarišev glede uravnave Vipavskih voda (k prilogi 67).
10. Utemeljevanje samostalnega predloga g. poslanca dr. Ferjančiča in tovarišev glede podpore mestni višji realki v Idriji (k prilogi 68).
11. Utemeljevanje samostalnega predloga g. poslanca dr. Ferjančiča in tovarišev glede zgradbe ceste skozi Črno v Kamniškem okraju (k prilogi 65).
12. Priloga 71. Poročilo upravnega odseka o prošnji zastopa zdravstvenega okrožja v Kočevju, da se ondotni bolnišnici prizna značaj javnosti.
13. Priloga 74. Poročilo upravnega odseka o prošnji prebivalcev iz Dvorskevasi za izločitev iz občine Sv. Gregor in ustanovitev samostojne občine.
14. Priloga 75. Poročilo upravnega odseka o prošnji županstva Čatež, da se občinska pot „Bela pot“ uvrsti med okrajne ceste.
15. Priloga 76. Poročilo upravnega odseka o prošnji županstva v Draščah za preložitve ceste Metlika-Drašči.
16. Priloga 59. Poročilo finančnega odseka o prošnji Jožefa Pfeiferja, upok. deželnega tajnika za zvišanje pokojnine.

9. Begründung des selbständigen Antrages des Herrn Abgeordneten Božič und Genossen inbetreff Regulierung der Wippacher-Wässer (zur Beilage 67).
10. Begründung des selbständigen Antrages des Herrn Abgeordneten Dr. Ferjančič und Genossen, betreffend die Subventionierung der städtischen Oberrealschule in Idria (zur Beilage 68).
11. Begründung des selbständigen Antrages des Herrn Abgeordneten Dr. Ferjančič und Genossen, betreffend die Herstellung einer Straße durch die Črna im Bezirke Stein (zur Beilage 65).
12. Beilage 71. Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition der Sanitätsdistriktsvertretung in Gottschee, um Zuerkennung des Öffentlichkeitscharakters für das dortige Spital.
13. Beilage 74. Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition der Inwohner von Dvorskavas um Auscheidung aus der Gemeinde St. Gregor und Bildung einer selbständigen Gemeinde.
14. Beilage 75. Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition des Gemeindeamtes Čatež um Einreihung des Gemeindegeweges „Bela pot“ unter die Bezirksstraßen.
15. Beilage 76. Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition des Gemeindeamtes Drašič um Umlegung der Straße Mötting-Drašič.
15. Beilage 59. Bericht des Finanzausschusses über die Petition des penj. landshaftl. Secretärs Josef Pfeifer um Pensionserhöhung.

Začetek seje ob 10. uri 45 min. dopoldne.

Beginn der Sijung um 10 Uhr 45 Min. Vormittag.

Deželni glavar:

Proglāšam sklepčnost visoke zbornice ter otvarjam sejo.

Prosim gospoda zapisnikarja, da prečita zapisnik zadnje seje.

1. Branje zapisnika 8. deželnozborske seje dne 18 novembra 1905.

1. Lesung des Protokoll der 8 Landtagsſitzung vom 18. November 1905.

Tajnik Uršič:

(Bere zapisnik VIII. seje v slovenskem in nemškem jeziku. — Liest das Protokoll der VIII. Sitzung in slovenischer und deutscher Sprache).

Deželni glavar:

Želi kdo gospodov poslancev kako opombo k ravnokar prečitanem zapisniku?

Gospod poslanec dekan Arko Mihael ima besedo.

Poslanec Arko Mihael:

Visoka zbornica! V imenu našega kluba predlagam, da naj se nemški zapisnik ne odobri.

Ob enem kot načelnik ustavnega odseka prosim, da bi častiti gospod deželni glavar postavil na današnji dnevni red poročilo ustavnega odseka o nujnem predlogu, katerega so v zadnji seji stavili gospodje poslanci dr. Šusteršič in tovariši glede deželnozborskega zapisnika, da se bo ta reč efektivno rešila.

Abgeordneter Graf Barbo:

Hohes Haus! Ich muß erklären, daß gegen den Inhalt des Protokoll in Bezug auf dessen Richtigkeit gar keine Einwendung erhoben wurde und ich protestire daher gegen die Zulässigkeit des gestellten Antrages auf Nichtverificirung des deutschen Protokoll.

Was den zweiten Teil des Antrages anbelangt, daß der Bericht des Verfassungsausschusses, betreffend die Sitzungsprotokolle heute auf die Tagesordnung gestellt werde, so halte ich dies ebenfalls für unzulässig. Der Bericht befindet sich auf der gedruckten Tagesordnung nicht und es geht also nicht an, denselben heute in Verhandlung zu nehmen.

Deželni glavar:

Stavljen je predlog, da naj se nemški zapisnik ne odobri, ampak samo slovenski.

Gospodje ki pritrjujejo temu predlogu, izvolijo vstati.

(Obvelja. — Angenommen).

Sprejeto.

Kar se tiče drugega predloga, vprašam gospoda predlagatelja, ali je predlagal, da se uvrsti dotično poročilo ustavnega odseka med poljubni točki današnjega dnevnega reda?

Poslanec Arko Mihael:

Med poljubni točki, samo da se ta stvar še danes enkrat za vselej definitivno uravna.

Deželni glavar:

Zadnjič je visoka zbornica sklenila, da ima ustavni odsek dotično svoje poročilo podati v 48 urah.

Ta čas je potekel, ker pa poročilo ni na dnevnem redu današnje seje, moram vprašati visoko zbornico, ali se strinja s tem, da pride v zmislu dotičnega sklepa zadeva še danes v razpravo, vključ temu, da ni na dnevnem redu.

Poslanec dr. Šusteršič:

Prosim besede!

Deželni glavar:

Gospod poslanec dr. Šusteršič ima besedo.

Poslanec dr. Šusteršič:

Visoka zbornica! Meni se formalno postopanje gospoda deželnega glavarja o tej točki v toliko ne zdi popolnoma umestno, ker ima po pravilniku in deželnem redu o dnevnem redu zbornice odločevati izključno le gospod deželni glavar sam.

Dalje je treba tukaj upoštevati, da je zbornica v svoji zadnji seji sklenila, da mora poročilo podati ustavni odsek v 48 urah in da se opusti razdelitev tiskanega poročila. Tedaj imamo tukaj sklep visoke zbornice, da mora to poročilo biti podano v 48 urah, kateri termin je že zdavnaj potekel, na drugi strani pa imamo določbo našega pravilnika in deželnega reda, po katerem ima gospod deželni glavar sam določati dnevni red.

Po mojih mislih nič drugega ne preostaja, nego da častiti gospod deželni glavar ugodi želji ali prošnji gospoda načelnika ustavnega odseka in tekom današnje seje spravi poročilo ustavnega odseka na dnevni red. Seveda priznavam, da ni izključeno, da gospod deželni glavar tudi vpraša visoko zbornico, ampak konstatujem, da gospod deželni glavar na tozadevno mnenje zbornice ni vezan. To je zanj samo informativno, ne pa odločilno mnenje.

Deželni glavar:

Konstatiram, da ima po § 16. pravilnega reda deželni glavar pravico določiti dnevni red koncem vsake seje za prihodnjo sejo. Ne preostaja pa deželnemu glavarju pravica, že določeni in objavljeni dnevni red samolastno predručati. V predležem slučaju pa more, ker je visoka zbornica sklenila, da mora ustavni odsek v 48 urah o omenjenem nujnem predlogu poročati, le ona sama določiti, ali hoče to poročilo sedaj sprejeti ali ne. Iz svoje oblasti ne morem poročila postaviti na dnevni red, ker ga v zadnji seji nisem naznanil. Ker je bilo pa sklenjeno,

da mora ustavni odsek v 48 urah poročati, ima tudi visoka zbornica pravico odločiti, ali vztraja pri svojem sklepu in da naj pride še danes na vrsto dotično poročilo v zvezi s tem, da ni bilo postavljeno na dnevni red današnje seje.

Vprašam torej visoko zbornico, ali se strinja s tem, da se postavi poročilo ustavnega odseka danes na dnevni red.

Gospodje poslanci, ki so za to, naj izvolijo vstati.

(Obvelja. — Angenommen).

Sprejeto.

Vsled tega pride poročilo ustavnega odseka na vrsto takoj po točkah, ki so še preostale od dnevnega reda zadnje seje.

Točka:

2. Naznanila deželnozborskega predstava.

2. Mitteilungen des Landtagspräsidiums.

Deželni glavar:

Prosim gospoda zapisnikarja, da prečita došle peticije.

Tajnik Uršič:

(bere — liest:)

Schwickerdt Jadviga, učiteljica v Trziču, prosi za dovolitev draginjske doklade.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen).

Stepišnik - Setina Fani, učiteljica v Mengšu, prosi za dovolitev draginjske doklade.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen).

Gospod poslanec Pogačnik izroča prošnjo županstva Dolenjavas pri Senožečah za podporo za zgradbo šolskega poslopja.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen).

Pogačnik Ivan, blagajnični kontrolor, prosi za imenovanje deželnim blagajnikom.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen).

Gospod poslanec dr. Krek izroča prošnjo krajnega šolskega sveta v Trnju za podporo za šolsko zgradbo.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen).

Gospod poslanec Pirc izroča prošnjo Kokalj Matilde, učiteljske vdove v Kranju za zvišanje pokojnine.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen).

Klinar Anton, deželni stavbeni svetnik z naslovom, prosi za definitivno imenovanje svetnikom.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen).

Gospod poslanec Fr. Arko izroča prošnjo zastopa zdravstvenega okrožja v Postojni za pravico javnosti ondotni bolnišnici.

(Se izroča upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen).

Okrajnocestni odbor v Metliki prosi za uvrstitev okrajne ceste Metlika-Črnomelj med deželne ceste.

(Se izroča upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen).

Gospod poslanec dr. Tavčar izroča sledeče prošnje:

Županstvo Krško prosi, da bi bili izvoščeki prosti plačevanja mitnine.

(Se izroča upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen).

Krajni šolski svet v Leskovcu prosi podpore za ustanovitev šolarske kuhinje v Leskovcu.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen).

Odbor šolarske kuhinje v Krškem prosi letne podpore.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen).

Gospod poslanec Pirc izroča prošnjo meščanov v Kranju, v kateri prosijo nujne rešitve vodovodne zadeve za Kranjsko mesto.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen).

Gospod poslanec dr. Žitnik izroča prošnjo oskrbništa Jeranove dijaške mize za podporo.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen).

Gospod poslanec dr. Tavčar izroča prošnjo: Županstvo v Krškem prosi za podporo za preložitev ceste Senuše-Ravno-Sv. Duh.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen).

Načelništvo mesarske zadruge prosi, da ne prepove uvoz prešičev iz tujih dežel.

(Se izroča upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen).

Deželni glavar:

Gospod deželni predsednik ima besedo.

C. kr. deželni predsednik Schwarz

(bere — liest:)

Visoki zbor!

Na interpelacijo, ki so jo v drugi seji stavili gospodje poslanci Franc Arko in tovariši zavoljo meščanske šole v Postojni, mi je čast nastopno odgovoriti.

Na prošnjo občine Postojna z dné 7. februarja 1901, naj bi se v Postojni ustanovila meščanska šola, je okrajni šolski svet najprej zaslišal vse občine šolskega okraja postojnskega, ki bi imele po členu IX. zakona z dné 19. decembra 1874, dež. zak. šte. 37, prispevati k dotičnim stroškom.

Z malo izjemami so občine te prispevke odrekle.

Ko je bil deželni šolski svet prejel obvestilo o sklepu deželnega zbora z dné 13. julija 1901, da dežela prevzame izplačevanje učiteljskih plač na omenjeni meščanski šoli, je ukazal izvršiti komisijonalno razpravo po § 7. zakona z dne 29. aprila 1873. št. 21. dež. zak., ki se je izvršila 22. julija 1902. Pri tej razpravi so pa interesi zahtevo po meščanski šoli zastopali na korist ustanovitvi trgovske šole z utemeljevanjem, da je za Notranjsko veliko potrebnejša trgovska šola, ker je pri njej računati na državno podporo in pričakovati, da deželni zbor za meščansko šolo zagotovljena sredstva dovoli tudi trgovski šoli.

Vendar se je občina Postojna na dotično vprašanje deželnega šolskega sveta s poročilom z dné 6. septembra 1902, št. 1298 izjavila, da ostane pri ustanovitvi meščanske šole.

Po izvršitvi potrebnih razprav o uredbi in značaju take meščanske šole, o ustanovitvi učnih mest in plač učnega osebja, za kar je bilo treba mnogo dopisovanja z deželnim odborom, s knezoškofijskem ordinarijatom in z drugimi faktorji, je deželni šolski svet dné 10. aprila 1904, št. 1210, izrekel, da je v Postojni ustanoviti meščansko šolo s trgovskim značajem pod posebnim vodstvom, ter jo odpreti takoj, kadar bodo za nje nastanitev potrebni prostori na razpolago. Obenem so se določile plače učiteljskega osebja.

Ministrstvo za bogočastje in nauk je z razsodbo z dné 23. avgusta 1904, št. 21.423, zavrnilo od več občin zoper razsodbo deželnega šolskega sveta vložene rekurze, toda obenem odredilo, pričeti nove razprave v tej smeri, da občina Postojna, ki bo imela glavno korist od meščanske šole, prevzame za meščansko šolo stroške, presegajoče nje zakonito dajatev.

S tem je bila potrjena razsodba deželnega šolskega sveta, ter tako dana podstava za nadaljnje razprave o določitvi učnega načrta, o dobavi šolskih prostorov, ter o plačevanju stroškov, v kolikor teh ni prevzela dežela.

Kar se tiče učnega načrta, so se morale v smislu člena IV. ministrskega ukaza z dné 8. junija 1883, št. 17 sklicati posebne konference, da so se posvetovali o njem; potem je moral deželni šolski svet učni načrt presoditi, preden ga je mogel predložiti ministrstvu v odobrenje, za kar se je potrebovalo naravno nekaj časa. Učni načrt je ministrstvo za bogočastje in nauk z razpisom z dné 11. oktobra 1905, št. 36.265, z nekaterimi preuredbami odobrilo; v tem je bil obveščen okrajni šolski svet z razpisom deželnega šolskega sveta z dné 23. oktobra 1905, št. 5568.

Zdaj je tedaj rešiti samo še vprašanje o dobavi prostorov za meščansko šolo in v plačevanju stroškov, ki so združeni s tem. Da bi se stvar hitreje dognala, se je to vprašanje že v prejšnjih dobah razprav pretresalo z interesi, toda brez uspeha, ker — kakor je bilo že povedano — največ kmečkih občin popolnoma odklanja ustanovitev meščanske šole in ker se je razen tega pokazalo različno

mnenje v tem oziru, je li za meščansko šolo napraviti prizidek pri obstoječem poslopju občne ljudske šole, ali pa postaviti posebno poslopje.

Jasno je, da se je moralo poprej dognati vprašanje, je li ustanoviti meščansko šolo, preden se je moglo rešiti vprašanje o stavbi in o plačevanju dotičnih stroškov, ker ima samo pod tem pogojem dobava prostorov za meščansko šolo aktualen pomen.

Pri razpravi o šolski stavbi dné 15. maja 1905, se je sicer večina interesentov izrekla za to, naj se napravi prizidek k obstoječemu ljudskošolskemu poslopju in sicer po stavbnem načrtu, ki ga je predložil krajni šolski svet v Postojni, vendar so interesi ugovarjali zoper primernost stavbnega načrta in ti ugovori niso neutemeljeni, ker po mnenju stavbnega urada deželne vlade potrebuje projekt več preuredb, vsled česar bi se utegnili od krajnega šolskega sveta v Postojni na 47.000 K proračunjeni stroški povišati na okroglih 63.000 K.

O stavbi in o dotičnih stroških se mora zatorej z interesi nanovo razpravljati.

Za slučaj, da se občna ljudska šola in meščanska šola nastanita skupaj v enem poslopju, je uravnati tudi iz tega izvirajoče pravne razmere med krajnim šolskim svetom in med šolskim okrajem glede lastninskih in uporabnih pravic.

Po sklepu dotičnih že vršечih se razprav bo imel okrajni šolski svet, kateremu se je od stavbnega urada deželne vlade prenašeni projekt za prizidek k obstoječemu šolskemu poslopju že poslal, po sodnih stopnjah razsoditi o stavbi za meščansko šolo in o drugih s tem združenih vprašanjih.

S tem sem v velikih potezah razložil uradna poslovanja šolskih oblastev gledé ustanovitve meščanske šole v Postojni ter dokazal, da so se šolska oblastva trudila ustanovitev meščanske šole kolikor moči pospešiti in da meščanske šole zato ni bilo možno odpreti, ker je bilo treba poprej dognati celo vrsto vprašanj, kar je povzročilo znatno zamudo časa in obilo dela, in ker je prizadevanje šolskih oblastev oviralo vedenje interesentov samih.

Ker so po predležem poročilu v šolskem poslopju v Postojni prostori za nastanitev enega razreda meščanske šole sedaj na razpolago, ni nobene ovire, da ne bi se odprl prvi razred meščanske šole v Postojni s pričetkom šolskega leta 1906/7 in da ne bi se razpisala potrebna učna mesta, ako se po posledku razprav, ki jih je še izvršiti, brez dvojbe dožene, da so s pričetkom šolskega leta 1907/8 tudi prostori za drugi razred zagotovljeni.

Skrbel bom zatorej za to, da se uradna poslovanje gledé šolskih prostorov kar najhitreje izvrše. (Klici — Huje: „Dobro, dobro!“)

Deželni glavar:

Na vrsto pride točka:

3. Priloga 72. Poročilo deželnega odbora o preložitvi deželne ceste Litija-Pluska na progi med Litijo in Šmartnom z dotičnim načrtom zakona

3. Beilage 72. Bericht des Landesausschusses betreffend die Umlegung der Littaibluskaer Landesstraße in der Strecke zwischen Littaib und St. Martin samt Vorlage des gegenständlichen Gesekentwurfes.

(Se izroči upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

Deželni glavar:

Izročena je bila interpelacija gospoda poslanca Pogačnika in tovarišev.

Prosim gospoda zapisnikarja, da jo prečita.

Tajnik Uršič:

(bere: — liest:)

„Interpelacija

poslanca Pogačnika in tovarišev na gospoda deželnega predsednika.

Kakor iz zanesljivega vira čujemo, namerava c. kr. pošto ravnateljstvo v Trstu po otvoritvi nove železnice Jesenice-Gorica-Trst opustiti pošto zvezo Lesce-Bled. S to opustitvijo trpel bi občutno pismen in vožni promet iz krajev dežele južno Lesec, spodnjega Štajerskega, Primorskega i. t. d. — Sploh je napačno misliti, da se bode promet iz teh krajev po otvoritvi nove železnice kedaj vršil čez Jesenice na Bled. Od Lesec na Jesenice in od tam na Bled je 24 kilometrov, od, za vasi tako nesrečno situiranega kolodvora na Bledu do poštnega urada, je pa približno enako daleč, kakor iz Lesec na poštni urad na Bledu. Ne samo, da se pot pošiljatev podaljša za 24 kilometrov, računati moramo tudi s tem, da ne bode vsak poštni vlak na Jesenicah imel takojšnje zveze z Bledom: Zgodi se lahko, da se poštne pošiljatve zakasni za celi dan. To bi pa domačine ravno tako občutno zadelo, kakor oviralo promet tujcev.

Radi tega podpisani vprašajo gospoda deželnega predsednika:

Ali hoče delati na to, da se ohrani poštna zveza Lesce-Bled za vlake, kateri prihajajo iz Ljubljane?

V Ljubljani, dne 21. novembra 1905.

Pogačnik, dr. Šusteršič, Povše, Fr. Demšar, dr. Krek, dr. Žitnik, Mih. Arko, Dular, Drobnič, F. Košak, And. Mejač, Pfeifer, Jaklič.“

Deželni glavar:

Prosim gospoda deželnega predsednika, da sprejme to interpelacijo.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Na vrsto pride točka:

4. Priloga 55. Poročilo finančnega odseka o nujnem predlogu zarad zgradbe železnice Trebnje-Mokronog-Št. Janž (k prilogi 43).

4. Beilage 55. Bericht des Finanzausschusses über den Dringlichkeitsantrag, betreffend die Erbauung der Eisenbahn Treffen - Rassenfuhz - Johannistal (zur Beilage 43).

Poročevalec Povše:

Visoka zbornica! Finančni odsek se je posvetoval o nujnem predlogu, stavljenem od poslancev zastopnikov Dolenjske, da se da deželnemu odboru naročilo, pospeševati, da pride do zgradbe lokalne železnice, ki bi se od glavne proge Dolenjskih železnic odcepila pri Trebanjski postaji in tekla čez Mirno-Mokronog do Tržiča, od tam pa imela dovlahnico do premogovnikov v Št. Janžu, katera bi na to novo železnico dovajala premog. Finančni odsek se je prepričal, da so oni momenti, na katere je predlagatelj opiral nujnost, resnični in tudi trgovska in obrtna zbornica je priznavala, da je ta železnica potrebna in da bi bila tudi celi deželi kranjski koristna, kajti ona bi bila prava alimentacijska proga za glavno progo Dolenjskih železnic, na kateri bi silno oživila promet. Stvar je pa toliko nujnejša, da se končno pooblasti deželni odbor spustiti se v pogajanja in obljube z lastništvom Št. Janškega rudokopa, ker nameravajo nekateri zgraditi in sicer priprosto tovarniško železnico iz Št. Janža na Sevnico. Ako bi se to zgodilo, kar je pa upati, da se ne bode, ker je velika ovira uresničenju tega projekta premostitev Save pri Sevnici, bi bila v slučaju izvršbe železnice na Sevnico za vedno pokopana zgradba lokalne železnice Trebnje-Mokronog. Ob tej progi pa se ne nahajajo samo bogati zakladi premoga, ampak tudi razne druge rude, in ako se upošteva, da je ta pokrajina, skozi katero bi tekla nova železnica, tudi jako plodna in bogata na pridelkih gozda in polja, je jasno, da je opravičen predlog, da naj bi se deželnemu odboru naročilo pospešiti vse priprave v prilog izvršbe te železnice, in ako mu res akcijska družba, ki je lastnik premogokopa v Št. Janžu, zagotovi pravnoveljavno poročstvo za garancijo obrestovanja in amortizacije glavinske vsote, potem so, če upoštevamo nadalje, da je od zgradbe Dolenjskih železnic še neporabljenih ostalo tistih 2.000.000 K, ki smo jih bili votirali za zgradbo Dolenjskih železnic, zagotovljeni vsi predpogoji za izvršitev te celi deželi koristne železnice.

Zato je finančni odsek sklenil visoki zbornici predlagati (bere — liest):

„Visoki deželni zbor skleni:

1. Deželnemu odboru se naroča, da vse izvrši v pospešitev končnih priprav za zgradbo te železnice.

2. Deželni odbor se pooblašča stopiti v dogovor z lastnikom premogovnika v Št. Janžu in če mu ta pravnoveljavno poročstvo za garancijo obrestovanja in amortizacije glavinske vsote, potrebne v svrhu zgradbe te železnice, zagotovi, da izda v imenu dežele zagotovilo garancije za ona dva mi-

lijona kron, ki sta pri gradnji dolenskih železnic preostala, če se porabita za zgradbo te železnice.

S tem so rešene tudi peticije za gradbo te železnice, vložene od občine Mokronog (dež. zbora štev. 116) in od občin Št. Rupert, Dvor, Tržišče, Mirna in Trebnje (dež. zbora štev. 74).“

Prosim, da visoka zbornica priiirrdi predlogoma finančnega odseka.

Deželni glavar:

Otvorjam razpravo.

Želi kdo besede? (Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovati.

Gospodje, ki pritrjujejo prvemu predlogu finančnega odseka, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Gospodje, ki se strinjajo z drugim predlogom, izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto in s tem je ta točka dnevnega reda rešena.

Na vrsto pride točka:

5. Priloga 57. Poročilo finančnega odseka o načrtu zakona za izvršitev del potrebnih ob Ljubljani in Gruberjevem kanalu za osušitev Ljubljanskega barja.

5. Beilage 57. Bericht des Finanzausschusses über den Gegegentwurf, betreffend die Durchführung der für die Entwässerung des Laibacher Moores erforderlichen Arbeiten am Laibacher Fluße und am Gruberischen Kanale.

Poročevalec dr. Šusteršič.

Visoka zbornica!

Kakor rdeča nit se vleče skozi razprave deželnega zbora zadnje desetletje velevažno vprašanje osuševanja ljubljanskega barja. Danes, hvala Bogu, stojimo pred zaključkom teh razprav in pred nami leži projekt, kateri je dovršen, kateri je zgotovljen in zrel, tako glede na financijelno, kakor glede na tehnično stran cele zadeve.

Častita gospoda! Stvar, o katerej imamo sklepati danes, je za deželo in za naše glavno mesto Ljubljano tako velikanskega pomena, da se mora reči, da, ako bi sedanje zasedanje deželnega zbora ne rodilo nobenega družega sadu, kakor zakon o osuševanju ljubljanskega barja, bi bilo vendar to zasedanje eno najznamenitejših, kar jih je deželni zbor vojvodine kranjske imel.

(Poslanec dr. Krek. — Abgeordneter Dr. Kref: „Dobro!“)

Gospoda moja, danas stojimo na pragu izvršitve velikega načrta, danes stojimo na pragu zaključka poglobitve etape akcije, katera sega v svojem prvem začetku v 18. stoletje. Gospoda

moja, danes stojimo na pragu akcije, katero željno pričakuje deželno stolno mesto Ljubljana, željno pričakuje velik del kmetijskega ljudstva slovenskega, tisti del kmetijskega ljudstva, kateri mora obdelavati močvirno zemljo našega barja.

Gospoda moja, izražam danes upanje, da se bodo nade strokovnjakov glede tehnične strani, glede tehnične dovršenosti tega načrta izpolnile, navdaja nas upanje, gospoda moja, da se tehniki niso zmotili, ko so se izrazili glede predloženega načrta, da, ako bode izvršen, bodo tam, kjer je danes barsko ozemlje, v doglednem času, po preteku nekaterih let, rodovitna polja, da bodo na mestu revnih barskih koč se dvigali lepi, čedni kmetski domovi, da bode prenehal tipus melanholičnega Barjana, ki se mora vedno boriti z elementarno silo za vsakdanji kruh in, da bode na njegovo mesto stopil tipus zadovoljnega, energičnega, inteligentnega slovenskega kmeta.

Gospoda moja! Reči moram, da ako se sme kdaj upravičeno, potem smemo imenovati današnje zasedanje deželnega zbora zgodovinskega pomena za razvoj naše dežele in pa za razvoj našega deželnega stolnega mesta Ljubljana.

Gospoda moja! Kako velikanskega pomena bo osuševanje ljubljanskega barja za aprovizioniranje našega stolnega mesta; kako velikanskega pomena bo to za zboljšanje obnebjja našega stolnega mesta, kako velikanskega pomena v obče za narodno gospodarstvo v naši deželi, za narodno gospodarstvo velikega ozemlja naše dežele in osobito tudi za socijalni razvoj ljubljanske okolice.

V tem smislu Vas gospodje prosim, da sprejmete nasvete finančnega odseka v polnem obsegu in predlagam, da visoka zbornica izvoli predloge finančnega odseka vzeti v podrobni pretres.

Glase se pa predlogi finančnega odseka takole:

„Visoka zbornica skleni:

- I. Priloženi načrt zakona o osuševanju Ljubljanskega barja se odobri;
- II. Deželnemu odboru se naroča, da temu načrtu zakona izprosi Najvišje potrjenje;
- III. Deželni odbor se pooblašča, da zaslišavši druge udeležence sklene s c. kr. kmetijskim ministrstvom v smislu sklenjenega načrta deželnega zakona za izvršitev dela potrebni dogovor, kakor to veleva § 6. tega zakona in sicer tako pravočasno, da se osuševalna dela vsaj tekom leta 1906. prično;
- IV. V ta namen naj deželni odbor brez odloga razpiše natečaj za pridobitev tehniških močij in naj z njimi sklene pogodbo glede njihovega začasnega poslovanja pri osuševalnih delih.“

Deželni glavar:

Otvorjam splošno razpravo.

K besedi se je oglašil gospod poslanec Povše.

Poslanec Povše:

Visoka zbornica! Bodi mi dovoljeno, kot zastopniku barjanov v tej visoki zbornici že v dobi 16 let, da dajem duška svojemu notranjem prepričanju in občutku, ko vidim, da je ta visoka zbornica naklonila res lep dar, boljše bodočnost Barjanu, trpinu sedanjemu.

Ko me je okolica ljubljanska pred 16 leti poslala v to visoko zbornico, lotil sem se takoj z veseljem in navdušenjem vresničenja dela, katero so naši zasluženi, domoljubni možje že skozi 30 let gojili, da bi se izvršilo to veliko kulturno delo vendar enkrat v prid barjanom.

Leta 1889. mi je visoka zbornica poverila, da prevzamem delo poročevalca v tej gospodarski zadevi. Dolga doba let je prešla, toda jaz sam se tolažil s tem, da tako veliko kulturno delo potrebuje časa, resnega prevdarka in študij, da postane to, kar mi vsi od tega velikega kulturnega dela pričakujemo.

Gospoda moja! Le v kratkem bodi mi že zaradi važnosti projekta, kateri se ima izvršiti, dovoljenih nekoliko besed.

Bilo je mnogo ovir! Leta 1889., ko je prvokrat zborovala in sklepala ta visoka zbornica o tej zadevi, smo bili vsi tedanji poslanci navdušeni in veselji, in spominjam se še navdušenih besed, katere je naš bivši deželni glavar dr. Poklukar, mož, ki je tej zadevi veliko koristil in si prizadeval, govoril.

ln ko je deželni odbor izvršujoč nalog in sklep deželnega zbora pričel akcijo pri vladi, pojavile so se težkoče, katerih takrat nismo poznali.

Ministrstvo je po dolgem času čez 2 leti dalo odgovor, kateri nas ni malo bridko dirnil, ker je vrnilo načrt kot nepopoln, vzlic temu, da ga je dal deželni odbor po navodilu vlade same izvršiti po najboljšem strokovnjaku, ranjem inženirju Podhagskem, osobito pa se je ministrstvo notranjih zadev izjavilo proti projektu, ker ni še dokazano, ali je izvršena vodopravna razprava. Deželni odbor sam je vedel, da mora priti pri tej vodopravni razpravi do razprav, ampak hotel je, da ministrstvo popreje zagotovi naklonjenost za državni prispevek. Deželni odbor je potem pozval glavni odbor močvirski, kateri ima zakonito skrbeti v prvi vrsti za osuševanje, da vloži pri prvi inštanci, pri c. kr. okrajnem glavarstvu prošnjo za izvršitev vodopravne razprave. Tu se je porajalo vse polno težkoč. Marsikateri je mislil, da je upravičen, da se pritoži in da izkuša, ali bo mogel dobiti kako odškodnino vsled te velike akcije, tega velikega uravnalnega dela. — Okrajno glavarstvo je potem sodilo, močvirski odbor se je potem pritoževal na deželno vlado. Naj navajam najvažnejše ugovornike. Mej temi je papirnica v Vevčah, katera je dokazovala, da bo vsled osuševanja barja in uravnave Ljubljane hitreje voda pritekala v Vevče in bo vsled tega popreje zmanjkalo vode za poletni čas. De-

želni odbor je menda prav storil — in takrat sem imel jaz čast biti član deželnega odbora in poročevalec za te zadeve, — da smo se z upravnim svetom vevške papirnice dobrohotno poravnali. Upravni svet v Gradcu je v tem oziru popustil, kajti svojo prvotno zahtevo 100.000 gld. ali 200.000 K je skrčil potem na svoto 30.000 K.

Velik ugovornik je bila in jako težka je bila ta razprava zaradi južne železnice. Ona je imela kot od države koncesijonirano podjetje zagotovljeno nemoteno posest. ln osobito most pod „Žalostno goro“, je bil, ki je delal pri celem zadevi velike preglavice. Ministrstvo je sicer razsodilo, da to ne sme ovirati cele izvršbe, vendar pa da mora prevzeti dežela za slučaj nesreče in škode na južni železnici odgovornost za vso škodo. Jasno je, da deželno zastopstvo ni moglo prevzeti te odgovornosti in ravno tako tudi glavni močvirski odbor ne. Toda k sreči se je stvar potem dobro razvila. Naravno je potem mej tem tudi južna železnica prišla sama do prepričanja, da dotični leseni most ne more več pomnoženemu in razvitemu prometu južne železnice zadostovati, in je zgradila nov železen most, s katerim so odpale potem vse težkoče in ovire. Dolgi 11 let je bilo treba, da je končna inštanca, to je upravno sodišče razsodilo in sicer v tem zmislu, da je bilo toliko deželnemu odboru, kakor tudi glavnemu močvirskemu odboru mogoče misliti na izvršitev celega načrta. ln ko je bila ta dolga pot srečno prekoračena, nastala je druga ovira in ta je bila, da je bil projekt zastarel. Kajti preteklo je 20 let od časa izdelave projekta in ob enem so se med tem časom cene za delavce in stavbni material posebno močno izpremenile. Zato je bilo prvo delo, ko so se srečno dognale vodopravne razprave, da je deželni odbor tudi naprosil visoko kmetijsko ministrstvo, da odredi svojega tehničnega konzulenta, ki naj skupno z zastopnikom dežele in deželne vlade, kakor tudi z delegatom mestne občine ljubljanske in pa deželnim stavbnim svetnikom prouči celi načrt, kako je danes še rabljiv, in uredi tudi proračun in stroškovnik, in pokazalo se je, da je bilo treba še nekatera dela sprejeti v projekt. ln osobito se je s tem znatno zvišala svota potrebščin, ki znašajo sedaj 4,184.000 kron, torej okroglo 4.200.000 K.

Res je, da je svota velika, toda iz vseh obravnav se sme sklepati, da je ta proračun tako skrbno napravljen, da se ni bati, — to je izjavil tudi konzulent iz kmetijskega ministerstva, — da bi te potrebščine bile prekoračene in je deželni odbor takrat, ko se je vršila komisija, sam prosil, da naj se ravna strogo, osobito pri potrebščinah, da ne pride dežela v neprijeten položaj naknadnih stroškov, katere bi bilo težko od interesentov dobiti. Vzele so se, kakor se izvoli prepričati visoka zbornica iz poročila deželnega odbora, kateri je najstrožje to zahteval, največje številke, katere najstrožjemu tehniki zadostujejo v popolno pomirjenje, da ne bodo prekoračene; ali upati je, da ostanejo stroški pod tem proračunom.

Gospoda moja! Prevzame dežela res lepo breme. Ministerstvo za kmetijstvo da prispevek 450/0, t. j. 1.850.000 K, mesto da 100/0, dežela 120/0 interesentom ostane pokriti 330/0.

Toda, kakor zakonski načrt Vam, visoka zbornica, kaže, skrbjeno je tudi za to, da bo barjan v stanu nositi to breme, katero pripada nanj. Dogovorjeno je s kmetijskim ministrstvom, da bo dežela dobila posojilo za barjane, katero bodo imeli po preteku stavbene dobe v 40 letih plačati in naš deželni računski urad izračunal je s stavbnim uradom, da bo barjan imel za dobo 40 let plačati od oralna zemlje več kakor doslej 2 K 30 v., v katero svoto je pa že všteta amortizacijska kvota. Ako upoštevamo, da bo barjan imel svojo zemljo obvarovano pred vedno ponavljajočimi se povodnjami, katere pogosto tudi tekom leta nastopijo, je jasno, da bo lahko plačal to, kar mora vzeti na sebe.

Toda, gospoda moja, s tem se ne doseže le, da se nehajo žalostne povodnji, katere nam prebivalcem mesta kažejo tako žalostno sliko, kakor ravno kar že celi teden, ampak tudi v strogo kulturnem oziru bomo napravili velik korak naprej. Dosedanje poizkušnje kemičnega poizkuševališča kažejo, da že sedaj, ko barje še ni osušeno, se na tej zemlji silno veliko pridela pri krmu. Kdor si ogleda te kulture, priznati mora z občudovanjem, da je že sedaj mogoče, ondi izvrstno kakovost krme dosegati in dobivati.

In, gospoda moja, s tem bo ustvarjen našemu stolnemu mestu pogoj lepe okolice. Nad 25.000 oralov rodovitne zemlje bo tukaj, o katerej razni strokovnjaki pravijo, da po svoji kemiški sestavi zasluži, da se jo jednači z banaško, in pomnožilo se bo število krme, kakor danes še ne moremo računati. In s tem bo dan tudi predpogoj za boljšo aprovizacijo mesta, s pomnoženo, podvojeno krmno povzdigne se živinoreja, katere vsi pridelki so potrebni za spečavanje na trgu.

Gospoda moja! Pa tudi mesto ljubljansko bo pri tem primerno svoje žrtvi imelo korist. Ne le iz zdravstvenih ozirov, da bo oproščena megle, ki leži nad celo ljubljansko planjavo in jo muči in ki zabranjuje solncu sijati nad Ljubljano, ampak tudi keji, ki se bodo po tem načrtu v mestu zidali, ga bodo gotovo le olepšavali.

Še nekoliko besed onim, ki dvomijo o koristi te cele kulturne naprave.

Zgodovina najbolje sodi, kaj smemo pričakovati od te velike kulturne naprave.

Gospoda moja! Pred l. 1780. in v nadaljnjih letih, ko je cesar Franc I. veliko storil za osuševanje ljubljanskega barja, je voda pogosto segala do stopnjic šentjakobske cerkve. Dokazano je tudi, da je pred 100 leti bila od Tržaške ceste proti Kozarjem vsa zemlja naravnost cela mlaka, danes pa so tu lepa, obdelana polja.

Gospoda moja! Uspehe le tega, kar je cesar Franc I. izvršil, kažejo najbolje številke. Med tem, ko so znašali preje dohodki iz čistega katastralnega prinesa na njivah na 25.000 oralih 17.000 gld., se

je potem svet v toliko izboljšal, da se je moglo po tej izvršeni le delni uravnavi izračunati od 17.000 gld. na 120.000 K čistega dohodka.

Gospoda moja, kdor ve, da je nekdaj skoraj le lovec imel svojo radost na ljubljanskem barju in danes vidimo pridne barjane in okoličane, da z napeljavanjem blata in drugih stvari izboljšavajo svet, in kdor pozna kemične poizkuse, ki so se v tej zemlji delali, mora reči: Tukaj so dani vsi predpogoji, da, če se uglobi struga in napravijo predori, da voda hitro in močnejše odteka, so dani vsi predpogoji, vsa mogočnost uspešne, intenzivne kulture. In zato kličem kot zastopnik tega okraja v imenu barjanov: Hvala, da hočete nakloniti barjanom toliko desetletij pričakovano dobroto in kličem, da naj se kmalu to izvrši v prid barjanom in v prid našej domovini. (Odobrovanje na levi — Beifall links).

Deželni glavar:

Želi še kdo besede v splošni razpravi?

Gospod poslanec župan Hribar ima besedo.

Poslanec Hribar:

Ako častiti gospod poročevalec pravi, da se skozi vse delovanje te visoke zbornice vleče kakor rdeča nit vprašanje v osuševanju ljubljanskega barja, potem morem tudi jaz reči, da se skozi vse moje delovanje v tej visokej zbornici vleče kakor rdeča nit zahteva po osuševanju ljubljanskega barja; in ni ga bilo skoraj nobenega zasedanja deželnega zbora, da bi ne bil povzdignil v tem oziru svojega glasu v korist mesta ljubljanskega, kakor tudi v korist njegove bližnje okolice.

Gospoda moja! Ljubljansko barje samo na sebi nima ravno prikupljivega značaja, ako si ga človek oddaleč ogleda; toda kdor enkrat potuje po tem navidezno odurnem svetu, ta se prepriča, da ima ta svet veliko privlačnosti; prepriča se pa tudi, kako je ta veliki kos Kranjske bil dosedaj zanemarjen in kako bi se s pravo zemljiško kulturo dal vzdignili veliki zaklad, ki leži v njem. Zaradi tega sem jaz vedno želel, da bi se ta zaklad vzdignil; in ako sem kdaj obžaloval, da ta visoka zbornica v zadnjem času ni prihajala do rednega dela, tedaj sem to obžaloval ravno zaradi tega vprašanja, katero se ima danes rešiti.

Častita gospoda! Ko sem letos videl, da utegne delovanje deželnega zbora zopet kreniti v stari tir, sem takoj v prvi seji finančnega odseka stavil predlog, da naj se za najvažnejše in najnujnejše smatra osuševanje ljubljanskega barja. Ta predlog je bil soglasno sprejet in vsled tega imate danes pred seboj poročilo in razpravo o osuševanju ljubljanskega barja.

Gospoda moja, ljubljansko barje je, kakor je že častiti gospod predgovornik naglašal, velik kos sveta, celih 25.000 oralov; — in vseh teh 25.000 oralov je v takem stanju, da se ondi kmet ne more nikdar zagotovo zanesti, da mu utegne obdelovanje

barja donašati kaj koristi. Vsaj se zgodi, da obseje svoja polja, da opravi svoje travnike in da se mu spočetka kažejo najboljše nade na izvrstno žetev in dobro košnjo, kakor hitro pa začne deževati in dežuje nekaj dni, je mogoče, da stopi barje pod vodo in od dobre, pričakovane žetve nimajo kmetje ničesar; od dobro pripravljenih in dobro kazočih travnikov nič, kakor povaljano seno. Vse to, gospoda moja, se bo izpremenilo z osušenjem.

Jaz si pa, častita gospoda, pri tej priliki nikakor ne prikrivam, da velika svota, katera se bo za ta dela izdala, da je ta svota že definitivno izdana svota za popolno osuševanje barja, in da bi pozneje ne bilo potreba ničesar več izdati. Visoka zbornica! Ljubljansko barje se bo po sedanjem načrtu samo toliko osušilo, v kolikor se bo osušilo s tem, da se uravna struga Ljubljanice in Gruberjevega kanala.

Jaz sem trdno prepričan — dasi nisem tehnik in s te strani ne morem soditi vprašanja — da bo učinek velikanski. Kajti če se Ljubljana in Gruberjev kanal toliko ponižata, da bo v prvej strugi tekla voda v mineralni prsti in ne v rastlinskih plasteh, kakor danes, potem je gotovo, da se te rastlinske plasti osuše in da bo mogoče jih uspešno obdelovati. Ali gospoda moja, naravno je, da se morajo uravnati tudi vsi stranski dotoki in projektant Podhagsky in ž njim vred tudi drugi tehniki so bili mnenja, da se pristranski dotoki: Preproščica, lžca, Farjevec, Zidarjev graben, Cornovec — in kakor se vsi ti pristranski dotoki imenujejo — ne uravnajo takoj, temveč se čaka, kakšne uspehe bode imela uravnava Ljubljanice in Gruberjevega kanala. Jaz upam, da bodo ti uspehi ugodni; vendar pa za to ni nobenega zagotovila in skoro gotovo je, da bo v doglednem času, morebiti čez 10 let, potreba, da se peča deželni zbor kranjski z novim predlogom, kateri bo meril na to, da se primerno uravnajo za dobro odvajanje vode tudi ti pritoki. Takrat, gospoda moja, bo šele izsušenje barja popolno, mej tem ko bo danes storjeno dve tretjini ali tri četrtine dela. Seveda sta dve tretjini ali tri četrtine že itak jako veliko. Kajti če ostane le ena tretjina ali ena četrtina dela, potem bodo povodnji, katere dandanes večkrat nastopajo na barju, gotovo prestale.

In gospoda moja, kako žalostno eksistenco so imeli doslej barjani! Najbolje se je moglo to opaziti letošnjo jesen in jaz mislim, da boljšega argumenta za osušenje barja, za sprejetje predloga finančnega odseka ni, kakor povodenj, ki je bila letošnjo jesen na barji. Imel sem priliko, da sem se ob tej povodnji peljal po barju, spremljajoč preblagorodnega gospoda deželnega predsednika, ki je želel sam ogledati si to nadlogo prebivalstva ljubljanske okolice. Gospoda moja! Veličasten je bil pogled, ko smo se v čolnih vozili po tej vodni gladini, ki je segala skoro tako daleč, kakor oči, veličasten zlasti zato, ker smo se vozili ob krasnem solnčnem dnevu in, če ne bi bili prišli za drugo, kakor za zabavo, moram reči, da bi bil to krasno

prežiti jesenski dan. Toda kako vse drugače se nam je zdelo, ko smo si predočili zakaj smo prišli; ko smo prišli pred vežo kake hiše v čolnu in videli, da ljudje ne morejo pomagati živini, ki je bila do vampa v vodi; da so bili pridelki, ki so jih spravili, pod vodo in da so občevali s sosedi na čolnih in splavih. Krčilo se nam je srce, ko smo videli pozne jesenske pridelke pod vodo; zelnik, repa, korenje, vse je bilo poplavljenno. To nam je še-le pokazalo reverzno stran cele stvari in prepričan sem, da je naš šef deželne uprave vzel s seboj vtisk, da ni samo trenutna pomoč barjanom vsled letošnje poplave neobhodno potrebna, temveč, da je ni druge zemljiškokulturne potrebe v deželi, ki bi bila nujnejša, kakor osuševanje ljubljanskega barja. In pred tem vprašanjem danes stojimo! In ko se barje posuši, kako vse drugačno pokrajinsko sliko bomo imeli! Ne bo več povodnjiv in vegetacija bo vse drugačna, kakor je dandanes, in obdelovanje ljubljanskega barja se bo postavilo na čisto drugo stališče. Ako se je pred 50 leti, — in to je dokazano — dobil oral barjanskega sveta za 3 ali 4 gld. in ako danes stane že 300 do 400 gld., potem sem jaz trdno prepričan, da se po osušenju sedanja cena podvoji. Osušeno ljubljansko barje zaradi rastlinske zemlje gornjih plastij, če bode pravilno gnojeno in z mineralno zemljo spodnjih plastij pomešano, utegne postati, ker se bo zemljo lahko z vodo napajalo, eno najrodovitnejših krajev, kakoršna je Furlanija ali celo Lombardija. Tukaj utegnemo imeti žitnice dežele. In kak vpliv bo to imelo na prebivalstvo, ki je danes izpostavljeno povodnjim in odkazano na pomoč države, dežele in mesta, brez pravega poguma. Dobilo bo ta pogum, ker bo stalo na lastnih nogah, dobivalo bode samozavest; samozavestno ljudstvo pa je vse drugačno, kakor ono, ki ima skrbeti od danes na jutri za vsakdanji kruh.

In kako bode to na Ljubljano vplivalo! Ljubljana bo čisto gotovo z barja dobila vse, kar rabi za aprovizacijo. Na dosedaj pustih planjavah, kjer daleč okoli ponekod ni nobene hiše, narastejo obljudene naselbine; kmetje bodo ondi pridelovali žito in druge pridelke, redili bodo govedo in tako bode vsega v izobilju, kar bode mesto ljubljansko potrebovalo. Pred seboj vidim bodočnost in zdi se mi, kakor da vidim te cvetoče poljane, katere gleda ljubljanski šetalec, za 50 let, kako vse drugačna slika bo to, kakor je ta, ki jo kaže naše barje danes!

„Da je barje res ugodno za obdelovanje, to kaže najbolje „Društvo za pospeševanje obdelovanja ljubljanskega barja“.

Častiti gospod predgovornik je tudi pripovedoval o nekih poizkusih kemiškega poizkuševališča Mogoče! Ali jaz dosedaj nisem o tem poučen. Vsekako pa se bom, ker me stvar zanima, poučiti dal. To pa vem, da je „Društvo za pospeševanje obdelovanja ljubljanskega barja“ doseglo velikanske uspehe z umetnim gnojenjem in s semeni, ki jih je dalo zapisavati iz drugih krajev, in z veseljem tukaj

konstatujem, da je to društvo od poljedelskega ministrstva dobilo, ker ima — umevno* — precej izdatkov, za letošnje leto 4500 K podpore. Sedaj ima to društvo na ljubljanskem barju 7 raznih poizkuševališč, in kar me najbolj veseli, je to, da društvo, katerega člani nič zastonj ne dobé, temveč morajo vse, dasi za manjšo ceno, plačati, da to društvo more na stotine meterskih centov umetnega gnojila in tisoče kg semena razdeljevati med posestnike na ljubljanskem barju in v okolici Borovnice, Vrhnike, Brezovice, Notranjih gor, Iga in več drugih kmetijskih občin. Od povsod so se posestniki oglašali s prošnjami do društva, da naj jim pomaga. Zakaj se oglašajo? Zato, ker jim je po teh izkušnjah, katere so videli pri poizkuševališčih društva, bilo jasno, da nosi pravilno obdelana zemlja tudi lepé dohodke, in res se ne varajo, dokler ne pride povodenj in jim vsega njihovega truda — kakor je bil letos deloma slučaj — ne uniči. Stvar bode potem drugačna in ljudje, ki se že sedaj poprijemljejo z veseljem novega načina obdelovanja, se ga bodo pozneje še s tem večjim veseljem poprijemali.

In gospoda moja, kar se tiče mesta Ljubljane, so razun onih razlogov, katere sem že navel za to, da je osušenje barja za mesto velike važnosti, še tudi drugi razlogi. Ljubljana se lepša pred našimi očmi od dne do dne in ena najlepših njenih krasot bodo ona krasna nabrežja, ki so v zvezi z osušenjem ljubljanskega barja.

Res se bo sicer struga Ljubljanice zožila in tok za oko ne bo več tako prijeten, ker je naravno, čim širji je tok, tem večji vtisk napravi na opazovalca. Ali obe krasni obrežji in novi most pri Sv. Jakobu, novi železni most, ker je sedanji most že skrajno potreben, da se odpravi, tudi to je deloma vzrok, da se mora prebivalstvo ljubljanskega mesta veseliti dela, katero se ima vršiti že prihodnje leto, ako se bode deželni odbor — in to pričakujem — ravnal po naročilu finančnega odseka, seveda, če bo to naročilo tudi danes od visoke zbornice sprejeto. Mesto ljubljansko prinaša sicer veliko žrtev za osuševanje barja, mesto 280.000 K ima prispevati sedaj po revidovanem načrtu 418.000 K. Za njegove finančne razmere ni to lahka žrtev, ker je tako veliko trpelo po potresu. Vendar bo občina z veseljem prinesla to žrtev, zato, ker smatra to vprašanje za jedno najvažnejših vprašanj tudi mestnega budgetarnega gospodarstva.

Jaz torej z veseljem pozdravljam današnji predlog finančnega odseka in želim, da mu visoka zbornica pritrdi (Odobranje v središču. — Beifall im Centrum.).

Deželni glavar:

Želi še kdo besede v splošni razpravi?
(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)
Ker ne, gospod poročevalec?

Poročevalec dr. Šusteršič:

Nimam ničesar več omeniti in samo predlagam, da se preide v nadrobno razpravo.

Deželni glavar:

Gospod poročevalec predlaga, da se o predlogih finančnega odseka prestopi v nadrobno razpravo.

Gospodje poslanci, ki pritrujejo temu predlogu, izvolijo vstati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Prosim torej gospoda poročevalca, da prečita načrt zakona.

Poročevalec dr. Šusteršič:

Mislim, da mi ni treba vsak paragraf posebej čitati, temveč prosim, da bi smel paragrafe, v kolikor mi ni predlagati kakih izprememb, samo sklicati.

Deželni glavar:

Vprašati mi je visoko zbornico, ali ni ugovora proti temu, da bi se načrt zakona ne čital, temveč da se posamezni paragrafi samo skličejo.

Der Herr Berichterstatter wünscht von der wörtlichen Verlesung des Gesetzentwurfes absehen und, falls kein Widerspruch dagegen erhoben wird, nur die einzelnen Paragraphen aufrufen zu dürfen.

(Nihče ne ugovarja. — Es erfolgt kein Widerspruch.)

Ker ni ugovora, mislim, da se visoka zbornica strinja s tem, da se posamezni paragrafi ne bodo dobesedno čitali, ampak samo sklicali.

Prosim, gospod poročevalec!

Poročevalec dr. Šusteršič:

(Bere številke §§ 1.—3. načrtanega zakona iz priloge 57., ki obveljajo brez debate. — Liest die Zahlen der §§ 1.—3. des Gesetzentwurfes in Beilage 57., welche ohne Debatte angenommen werden.)

Glede paragrafa 4. predlagam v soglasju s finančnim odsekom malo izpremembo, ki obstoji v tem, da se izločijo iz slovenskega teksta besede „v obrokih, ki jih določi deželni odbor“ in iz nemškega teksta besede: „in von dem Landesausschusse festzusetzenden Fälligkeitsterminen“.

Gre se namreč za roke, v katerih bodo plačevali interesentje svoje anuitete v poplačilo od dežele danega jim posojila. Ta odstavek „v obrokih“ i. t. d. je vzbudil nekoliko pomislekov zaradi tega, ker ne vemo, ali se bo finančna uprava glede pobiranja teh obrokov podvrgla nazoru deželnega odbora, odnosno ali se bo sploh temu podvreči mogla. Finančna uprava pobira naklade v obrokih, katere sama določa, in zato bi bilo napačno in bi bila morebiti težkoča za funkcioniranje celega zakona, ako bi se hoteli roki glede pobiranja teh anuitet odvisni storiti od predpisov avtonomnega organa t. j. deželnega odbora. Zato je finančni odsek s pritrilom visoke vlade smatral potrebno, visoki zbornici predlagati, da ta odstavek eliminira. Plačevanje se bo pričelo itak še-le po preteku 10 let potem, ko

se bodo osuševalna dela dejansko začela. Stvar deželnega odbora bo, glede plačilnih rokov stopiti v dogovor s finančno upravo in je nepotrebno, da bi stal ta stavek v paragrafu samem, temveč je nevarnost, da pride, če ne izpade ta stavek, ta zakon še enkrat nazaj. Nam vsem pa je na tem, da se ta zakon kakor hitro mogoče osigura in tako osigura izvršitev tega prepotrebnege deželno-kulturnega dela.

Predlagam torej, da sprejme visoka zbornica ta paragraf izključivši odstavek: „v obrok, ki jih določi deželni odbor“, odnosno v nemškem tekstu izključivši stavek „in von dem Landesauschusse festzusetzenden Fälligkeitsterminen“.

Deželni glavar:

Želi kdo besede? (Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovati.

Gospodje, ki pritrujejo § 4. z nasvetovano izpremembo, izvolijo vstati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Poročevalec dr. Šusteršič:

(Bere številke §§ 5—11, uvod in naslov načrtanega zakona iz priloge 57., kateri obveljajo brez debate. — Liest die Zahlen der §§ 5—11, sowie Eingang und Titel des Gesetzesentwurfes aus Beilage 56, welche ohne Debatte angenommen werden.)

Usojam se predlagati, da se ves zakon takoj sprejme tudi v tretjem branju.

Deželni glavar:

Gospod poročevalec predlaga, da se zakonski načrt takoj sprejme v tretjem branju.

Ako ni ugovora proti temu.

(Nihče ne ugovarja. — Es erfolgt kein Widerspruch), prosim glasovati.

Gospodje poslanci, ki pritrujejo ravno kar v drugem branju sprejetemu zakonskemu načrtu v celoti, izvolijo vstati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto in s tem je sprejet I. predlog finančnega odseka.

Prosim gospoda poročevalca, da prečita drugi predlog.

Poročevalec dr. Šusteršič:

Daljni predlog finančnega odseka se glasi:

„II. Deželnemu odboru se naroča, da temu načrtu zakona izprosi Najvišje potrjenje.“

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovati.

Gospodje, ki so za ta predlog, izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Poročevalec dr. Šusteršič:

Potem pride predlog:

„III. Deželni odbor se pooblašča, da zaslišavši druge udeležence sklene s c. kr. kmetijskim ministrom v zmislu sklenjenega načrta deželnega zakona za izvršitev dela potrebni dogovor, kakor to velewa § 6 tega zakona in sicer tako pravočasno, da se osuševalna dela vsaj tekom leta 1906. prično.“

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, se bo glasovalo.

Gospodje, ki pritrujejo temu predlogu, izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Poročevalec dr. Šusteršič:

Končno pride predlog:

„IV. V ta namen naj deželni odbor brez odloga razpiše natečaj za pridobitev tehniških močij in naj z njimi sklene pogodbe glede njihovega začasnega poslovanja pri osuševalnih delih.“

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovati, in prosim gospode poslance, ki se strinjajo s tem predlogom, da izvolijo vstati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto in s tem je rešena ta točka.

Izročen je bil meni nujni predlog gospodov poslancev Povše, dr. Žitnik, Dular in tovarišev.

Prosim gospoda zapisnikarja, da prečita ta nujni predlog.

Tajnik Uršič

(bere — liest):

„Nujni predlog

poslanca Povše, dr. Žitnik, Dular in tovarišev.

Z ozirom na to, da je še mnogo vinogradov, opustošenih po trtni uši, katere treba še obnoviti, in vpoštevaje, da država le pod pogojem podeljuje brezobrestna posojila vinogradarjem, če tudi dežela podeli saj primerno posojilo, in z ozirom, da je mnogo prosilcev za taka posojila, predlagamo, da se deželni odbor pooblašča za l. 1906. v to dati iz deželnega melioracijskega zaklada 40.000 K proti temu, da država tudi v to svrhu podeli državno podporo.

V formalnem oziru predlagamo, da se ta predlog nujnim smatra in kot tak po predpisih deželnega pravilnika obravnava in finančnemu odseku v posvetovanje izroči, ki ima o tem poročati v 48 urah in se opusti razdelitev poročila.

V Ljubljani, dne 21. novembra 1905.

Povše, Pogačnik, Mih. Arko, Fr. Demšar, dr. Schweitzer, Drobnič, Košak, dr. Šusteršič, Pfeifer, Jožef Dular, dr. Žitnik, Andr. Mejač, Jaklič.“

Deželni glavar:

Gospod poslanec Povše ima besedo v utemeljevanje nujnosti.

Poslanec Povše:

Visoka zbornica! V utemeljevanje nujnosti bom izpregovoril le malo besed. Visoka zbornica je prejšnja leta, ko je imela svoja zborovanja, kazala naklonjenost vinogradnikom po trtni uši prizadetim s tem, da je dajala lepe svote brezobrestnih posojil za obnavljanje vinogradov revnim vinogradnikom. Toliko v deželni zbornici kakor tudi v državnem zboru se pogosto čujejo žalostne besede o izseljevanju v prekomorske kraje. Ako hočemo to preprečiti, moramo dati ljudstvu priliko zaslužka, da osobito v Beli Krajini in na Vipavskem obnavljajo vinograde. Vlada pozivlje deželni odbor, da naznani, ali se bodo iz deželnega zaklada dala kaka brezobrestna posojila vinogradnikom ali ne, ker so brezobrestna posojila državna odvisna od tega, da tudi dežela prispeva enako vsoto, zaradi tega sem stavil ta nujni predlog, ker je došla deželnemu odboru cela kopa prošenj od raznih vinogradnikov, in jaz zato prosim, da visoka zbornica predlogu prizna nujnost, v formalnem oziru pa da se isti izroči finančnemu odseku.

Deželni glavar:

Želi kdo besede glede nujnosti?

Gospod poslanec Dular ima besedo.

Poslanec Dular:

Visoki zbor! Veliko število prošenj je visoki zbornici došlo v sedanjem zasedanju, prošenj za vodovode, uravnave rek, za povišanje učiteljskih plač itd. in torej bi tudi jaz prosil, da se nekaj stori osobito za Dolenjsko in to s tem, da se revnim vinogradnikom pripomore z brezobrestnimi posojili, kajti veliko je še tamošnjih vinogradov opustošenih in še ne obnovljenih. Dosedaj so vinograde zrigolali in izboljšali večinoma šele bolj premožni vinogradniki, sedaj šele pa so prišli do spoznanja, da je to potrebno, tudi revnejši vinogradniki, pa iz svojih sredstev jim to nikakor ne bi bilo mogoče, in zato prosim visoko zbornico, da bo vpoštevala predlog gospoda poslanca Povšeta in da sprejme nujnost predloga. (Poslanec dr. Šusteršič: Abgeordneter dr. Šusteršič: „Dobro, dobro!“)

Deželni glavar:

Želi še kdo besede o nujnosti?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovati.

Gospodje, ki pritrujejo nujnosti predloga, izvolijo vstati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Nujnost je sprejeta.

Gospod poslanec Povše ima besedo, da in merito utemelji svoj predlog.

Poslanec Povše:

Visoka zbornica! Pridržujem si, da bom predlog v finančnem odseku nadrobneje utemeljeval, in za sedaj le predlagam, da se isti izroči finančnemu odseku v pretres in poročanje.

Deželni glavar:

Predlog je, da se izroči finančnemu odseku. Gospodje, ki pritrujejo temu predlogu, izvolijo vstati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Na vrsto pride sedaj točka:

6. Utemeljevanje samostalnega predloga gospoda poslanca Hribarja in tovarišev v zadevi ustanovitve vseučilišča v Ljubljani (k prilogi 64)

6. Begründung des selbständigen Antrages des Herrn Abgeordneten Hribar und Genossen, betreffend die Errichtung der Universität in Laibach (zur Beilage 64.)

Deželni glavar:

Gospod poslanec Hribar ima besedo.

Poslanec Hribar:

Visoka zbornica! V seji 28. februarja l. 1898. sklepal je deželni zbor kranjski o adresi do Njegovega Veličanstva cesarja. Sprejeto je bilo takrat v imenu odseka besedilo, v katerem se nahaja tudi naslednji pasus, katerega si bom z dovoljenjem častitega gospoda deželnega glavarja dovolil prečitati.

(Bere: — liest:)

„Istotako si deželni zbor ne prikriva, da ima slovenski narod pravico napeti vse svoje sile, da dospe do večje prosvete in omike in da ne zaostaja za drugimi narodi širne Avstrije, kakor je zaostajal do sedaj. Temu narodu, ki je vsikdar kazal dobro voljo, napredovati in kojega sinovi so v tujini dostikrat povzpeli se na prestol vede, tako, da se na obnebu učenosti, kakor svitile zvezde žaré še danes njihova imena, temu narodu se prej ali pozneje ne bo mogla odreči popolna univerza, katera bi ustrezala vsem potrebam naroda slovenskega, koja bi pa ustrezaje interesom celokupne države, zbiralala pod svojim krilom ukaželjno mladino vseh Vašemu Veličanstvu zvestih narodov avstrijskega juga.“

V istej seji deželnega zbora razpravljalo se je o predlogu častitega gospoda tovariša dr. Majarona in se je po poročilu upravnega odseka sprejel predlog glede ustanovitve slovenskega vseučilišča v Ljubljani. Ta predlog je bil sprejet z vsemi glasovi poslancev slovenskega naroda; upirali so se mu le poslanci veleposestva, ali kakor nam dokazuje besedilo,

predloga tedanjega poslanca gospoda dr. Schafferja, le zgolj iz formalnih ozirov; v bistvu pa so bile vse stranke jedine, da je potreba Ljubljani vseučilišča.

Od takrat, častita gospoda, preteklo je skoro že 8 let in vendar deželni odbor še ni prišel v položaj, da bi mogel poročati tej visoki zbornici, da so takratni sklepi deželnega zbora imeli kakšen uspeh. Nečem rekriminovati, zato molčim, kdo je to zakrivil.

Pri vsem vprašanju se pa neke trpke misli iznebiti ne morem. S tem, da bi se bilo ustreglo sklepom deželnega zbora kranjskega, s tem bi se bilo vstreglo tudi slovenskemu narodu in ta slovenski narod je v državi od nekdanj odkazan na vlogo paštrka. Te žalostne misli se torej ne morem iznebiti, da se v višjih krogih skrbi, da se ta vloga slovenskega naroda tudi nadaljuje.

Kako pa je bilo, gospoda moja, vse drugače takrat, ko je šlo za ustanovitev vseučilišča v Cernovcih?! Kar čez noč so bila dovoljena sredstva in izvršene vse predpriprave. Seveda, takrat je šlo za ustanovitev nemškega vseučilišča; in jaz ne vem, gospoda moja, če bi mi, če bi se zavzemali za ustanovitev tacega vseučilišča v Ljubljani, ga danes že ne imeli, kljub temu, da se je vlada že nekolikokrat izpremenila in se utegnejo še celo sklicevati na to, da je prišla stvar v pozabljenost in se ni mogla rešiti, ker so se vlade tako često menjavale.

Ker nam pa vlada, gospoda moja, dasi je deželni odbor, kakor nam poroča v svojem letnem poročilu za l. 1899. na strani 208., izročil deželnemu predsedstvu vse sklepe (bere: — lieft:) „ter prosil na primernem mestu posredovati in najtopleje priporočati, da se jim čimpreje ustreže“, ne odgovori, treba je, visoka zbornica, da ta odgovor danes zahtevamo sami.

Zahtevati ga imamo tembolj pravico in dolžnost, ker se je oglasil ves slovenski narod v občudovanja vredni slogi za pridobitev tega najvišjega učnega zavoda. Zahtevati ga imamo pravico tudi zato, ker so se tudi poklicani zastopniki hrvatskega in srbskega naroda soglasno izrekli za to našo poglavitno prosvetno zadevo. Zahtevati pa moramo, gospoda moja, odgovora tudi zaradi tega, ker moramo imeti občutek, da, ako na Najvišjem mestu ni popolnoma izumrl čut pravičnosti in pojmovanje pravih potreb države, mora biti ta odgovor za nas ugoden.

Saj je res, častiti gospodje, da utegne naša zahteva najti odpor pri nemški stranki v državnem zboru. Pokazalo se je to tudi že takrat, ko je bil v državnem zboru v razpravi nujni predlog naših poslancev zaradi ustanovitve vseučilišča v Ljubljani in pokazalo se je to preteklo leto, ko se je govorilo o slovenskem vseučilišču takrat, ko se je razpravljalo o ustanovitvi italijanske pravne fakultete. Ali, gospoda moja, na proteste prenasajenih ljudi, politično prenasajenih ljudi, bi se po mojem mnenju vlada pač ne smela ozirati. (Poslanec dr. Šusteršič — Abgeordneter Dr. Šusteršič: „Tako je!“) in če ima vlada količkaj dobre volje, da vstreže soglasni želji slovenskega naroda, imela bo tudi moč,

da najde tudi med Nemci takih ljudi, ki bodo glasovali za slovensko vseučilišče. (Poslanec dr. Šusteršič — Abgeordneter Dr. Šusteršič: „Med privilegijanci ne!“) Mislim, da celo med privilegijanci bi jih bilo mogoče dobiti, ker ima vlada nekatere tako v svoji oblasti, — kakor se je v državnem zboru že pokazalo, — da glasujejo vladi na ljubo za vsako stvar. In jaz se čudim, da se v tako prosvetljenem in visoko kulturnem narodu, kakor je nemški, ni našel mož, ki bi se bil postavil na vzvišenejši stališče ravnopravnosti, ali, če ne na to stališče, vsaj na stališče, da bi priznal, da ekzistujejo tudi drugi narodi, kakor nemški! (Poslanec dr. Šusteršič — Abgeordneter Dr. Šusteršič: „Moramo dobiti prej splošno in enako pravico!“) Sicer pa imam prepričanje po izjavi, katero je izustil gospod ministerski predsednik lansko leto in v katerej nam je pripovedoval, da se mora taka zadeva rešiti po dogovoru z ostalimi strankami, da bi nam bilo jako težko dočakati našega vseučilišča, ako se temeljito ne izpremene razmere v državnem zboru, in jaz sem ravno zaradi tega tako odločen pristaš splošne in enake volilne pravice, — in to sem častitim gg. sotovarišem tudi povedal, — ker imam ta vtisk, da slovenski narod, dokler je ta vlada s sedaj vladajočimi strankami na krmilu, ne doseže, da se ustanovi tako vseučilišče v Ljubljani, ampak le, kadar na mesto sedanjega državnega zbora stopi državni zbor, voljen na podlagi splošne in enake volilne pravice. (Poslanec dr. Šusteršič — Abgeordneter Dr. Šusteršič: „Dobro! To je istina!“) Sicer pa naglašam, da bi vlada lahko tudi sedanjí državni zastop k temu primorala; ali sedanja vlada nima srca za nas in zaradi tega se tudi ne trudi, da bi pridobila zastopnike nemškega naroda za naše postulate.

Gospoda moja! Neizmerne važnosti se mi pa zdi, da je odposlanstvo ljubljanskega manifestačnega shoda, ki se je vršil svoje dni v „Mestnem domu“, dobilo pri deželnem predsedniku poročilo, da se je Njegovo Veličanstvo, da se je cesar sam začel zanimati za vprašanje slovenskega vseučilišča, se dal informovati in si poročati.

Poznavajoč, gospoda moja, Njegovega Veličanstva plemenito srce, očetovsko skrb in ljubezen za vse narode, ne morem ni za trenotek dvomiti o tem, da bo morda Njegova odločba nam v prilog. Meni in gospodom tovarišem, ki smo stavili ta predlog, se je pa zdelo potrebno, da ta visoka zbornica položi po posebnem odposlanstvu na slovesen način našo prošnjo pred stopnjice Najvišjega prestola in iz ust Njegovega Veličanstva samega čuje besede, ki napolnijo s čutili novih nad in upov srca slovenskih stanovnikov avstrijskega juga. Tako odposlanstvo je deželni zbor že izvolil 29. grudnia 1898 in deželni odbor nam v svojem letnem poročilu za l. 1899. na strani 208. pripoveduje, da je (bere — lieft): „glasom ukaza gospoda ministerskega predsednika kot voditelja c. kr. ministerstva za notranje stvari z dne 1. marca 1899, šte. 1595 blagovolilo Njegovo Veličanstvo najmilostiveje dovoliti, da pride od deželnega zbora izvoljena deputacija na Najvišji dvor.

Glede natančnega dne za sprejem deputacije je gospod ministrski predsednik obljubil, poznejše naznanilo.

To, častiti gospodje, je torej edino naznanilo, katero imamo v tej zadevi v teku 6 let. Od takrat ni v poročilih deželnega odbora v tej zadevi ničesar več najti; samo to vemo, da se deputacija ni podala na Dunaj na Najvišji dvor. Nečem rekrimovirati v teku današnje razprave; obžalovanje pa moram izraziti, da se ta deputacija ni podala tje, kamor je milostno pozvana bila. Zato je treba, da se danes izvoli novo odposlanstvo in na to meri naš drugi predlog.

Kar se tiče našega tretjega predloga, mi je pred vsem pripomniti, da ž njim ne nameravamo ustvariti podlage za umetno vzgajanje slovenske znanstvene literature. Saj je znano, da vse panoge literature in mej temi tudi znanstvena literatura, morejo prosperovati le tam, kjer so dani pogoji za to; pogoj za razvoj znanstvene literature pa je edinole vseučilišče. Zakaj vseučilišča imajo znanstvenike, ki se lahko popolnoma posvetijo znanostim in ustvarjajo tudi publikacije, ki znanstveno literaturo pospešujejo. Zato pa je potreba, da se pri nas, ker vseučilišča še nimamo in dokler ga nimamo, na drug način stori kaj za vzgajanje znanstvene literature. In to je ravno namen našega tretjega predloga.

Reklo se bo morebiti: vsaj mora zadostovati, če se dobi tak slovenski učenjak, ki bi zamogel kaj znanstvenega spisati, da se stvar v tisku izda. Toda gospodje, to ni tako. Mi imamo jako veliko mladih učenjakov, deloma na vseučilišču, deloma v praktičnem poklicu, ki so v stanu napisati znamenita znanstvena dela. Ali, kdo bode pa izdajal taka dela na lastne stroške. Potem je pa treba pomisliti, da tudi pisanje znanstvenih del povzroča stroške in ne samo gmotnih stroškov, ampak tudi časa, in takega časa nima oni, kateri živi v skrbah za vsakdanji kruh. Treba je tudi mnogokrat stroškov za znanstvena potovanja. In saj je znano, da naši učenjaki navadno niso oblagodarjeni s posvetnim blagom. Ali recimo, da je kdo, ki bi vse to imel, bo vendar jako težko poleg truda prinašal še gmotne žrtve za to delo. Tem težje je torej za takega, kogar je, da govorim z našim pesnikom „sreča v zibelki videla berača“. Tak ima vsakdanje skrbi in mu je nemogoče pečati se še z znanstveno literaturo. In zato je potreba, da gremo takim mladim učenjakom na roko.

Ako pa razpišemo nagrado za najboljše znanstveno delo, potem moramo skrbeti tudi za to, da se bo tiskalo, in zato smo mi v svojem tretjem predlogu naglašali, da naj se ta nagrada, katero bi imel izplačati deželni odbor, izplača le tedaj, ako se deželnemu odboru zagotovi, da izide znanstveni spis, kateri dobi prvo ceno, tudi v tisku. In kdo naj izda tako znanstveno delo? Pred vsem mislim na „Slovensko matico“. Saj je njena dolžnost, da stori po svojih močeh tudi kaj za slovensko vseučilišče; kajti brezdvomno bo, če se ustanovi slovensko

vseučilišče, tudi „Slovenska matica“ vse drugače uspevala, kakor v sedanjih razmerah. Poleg tega imamo še 2 publikaciji, v katerih bi bilo mogoče, priobčiti take spise, to je „Archiv musea českého“ in pa „Rad jugoslavenske akademije“. Jaz sem se poučil in povedalo se mi je, da na obeh krajih radi sprejmo publikacije slovenskih učenjakov in jih priobčijo v slovenskem jeziku. Vsled tega bi torej deželnemu odboru ne bilo težko skrbeti za publikacijo takih znanstvenih spisov.

Konečno mi je, gospoda moja, še izpregovoriti o poslednjem našem predlogu. Ta predlog meri na to, da se ustanovi poseben odbor, ki naj dela vse predpriprave za vseučilišče. V tem odboru naj bi bili poleg deželnega zbora zastopani: občinski svet ljubljanski, „Matica slovenska“, društvo „Pravnik“ in profesorski zbor ljubljanskega knezoškofijskega bogoslovja. Občinski svet ljubljanski je že izbral iz svoje srede trojico članov v ta odbor, „Matica slovenska“ tudi trojico in društvo „Pravnik“ istotako. Naloga tega odbora bo, če se popolni z odposlanstvom iz deželnega zbora in profesorskega zbora bogoslovja ljubljanskega, ne samo živo ohraniti zanimanje za ustanovitev slovenskega vseučilišča v Ljubljani in voditi vso akcijo v tem smislu; njegova naloga bo tudi še ta, da poišče mladih in sposobnih slovenskih akademikov, ki bi hoteli po končanih študijah se pripravljati za vseučiliško karijero. Njegova naloga bo dalje, da povprašuje po univerzah, tehnikah in drugih znanstvenih zavodih po takih možeh, ki bi hoteli sprejeti kako profesorsko mesto na slovenskem vseučilišču v Ljubljani; konečno pa bi njegova naloga tudi imela biti, učni upravi, kadar pride do ustanovitve slovenskega vseučilišča v Ljubljani, dajati potrebne nasvete naravnost ali pa po naših državnih poslancih, kako bi se mogle posamezne stolice zasesti, in sicer zaradi tega, da se učna uprava ne bo mogla več sklicevati na to, da nimamo zadosti znanstveno usposobljenih mož za tako vseučilišče. To vse bi bila naloga tega odseka in to nalogo bo zamogel ta odsek le tedaj popolno na in zadovoljivo izvrševati, ako so v njem zastopani vsi faktorji, katere navaja naš predlog. Odboru bo morebiti mogoče, ta svoj delokrog še razširiti, toda danes bi bilo odveč in bi bilo tudi še prezgodaj o tem govoriti.

Vse to, kar sem doslej navel, govori torej v prilog našemu predlogu.

Jaz bi le še pristavil, da je ustanovitev slovenskega vseučilišča v Ljubljani priznal deželni zbor kranjski za jako važno vprašanje s tem, da je sklenil dati vladi na razpolago 500.000 K, in da je tudi občinski svet ljubljanski obljubil dati vladi na razpolago 100.000 K v isti namen. Potemtakem bo imela vlada, ko ustanovi v Ljubljani vseučilišče, katerega si pa ne mislimo naenkrat z vsemi tremi fakultetami, ampak gradatim: najprej pravoslovno, potem bogoslovno in nazadnje še modroslovno, za naše razmere ogromno svoto 600.000 K za ustanovitev slovenskega vseučilišča v Ljubljani na razpolago.

Konečno bi si dovolil izpregovoriti le še par besed častitim gospodom poslancem na tej (desni — rechten) strani visoke zbornice, katerih pa sta le dva tako ljubezniva, da me blagovolita poslušati.

Mi smo čuli iz Vaših ust odločno povdarjati avstrijsko patrijotično stališče. Jaz ne dvomim o tem, da je patrijotizma iskati v Vaših vrstah in da bi bilo popolnoma krivično, ako bi Vam kdo hotel očitati le senco tega, kar bi Vas moglo stavljati na sum, da niste patrijotični. Ako pa je tako, potem mislim, da morate tudi Vi podpirati našo zahtevo po ustanovitvi vseučilišča v Ljubljani, in sicer zahtevo po ustanovitvi slovenskega vseučilišča. S slovenskim vseučiliščem se namreč na jugu napravi enkrat za zmeraj velika trdnjava proti ponemčevanju avstrijskega juga. Čim bolj pa se to ponemčevanje zavira, tem bolj se utrja avstrijska državna misel. Nikar si tega nič ne prikrivajmo! V nemškej državi je odkrita struja, katera teži za tem, da se naše dežele odcepijo od Avstrije in priklapijo velikomški državi. Nemški oficijelni krogi niso sicer nikdar temu pritrdili; toda prepričanje, ki je razširjeno v nemškem narodu, je tako močno, da se bodo konečno tudi oficijelni krogi morali vdati, in zaradi tega pravim, da je utrjevanje avstrijske državne misli najtrdnjše z ustanovitvijo slovenske univerze v Ljubljani in zaježitvijo germanizacije. In, gospoda moja, eden Vaših častitih govornikov se je odločno uprl očitaniu, da Vi niste prijatelji ljudstva. Tudi jaz verjamem, da ste prijatelji ljudstva. Nikdar in nikjer pa ne boste tega boljše pokazali, kakor, ako pri zahtevi po tako važnem učnem zavodu, kakor je vseučilišče za slovenski narod, glasujete z nami za ljudstvo.

Torej priporočam, častita gospoda, da se sprejme moj in mojih častitih tovarišev predlog in izroči upravnemu odseku v posvetovanje in poročanje. (Odobranje v središču. — Beifall im Centrum).

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich).

Ker ne, prosim glasovati.

Gospodje, ki so za to, da se samostalni predlog gospoda poslanca Hribarja in tovarišev odkaze upravnemu odseku, izvolijo vstati.

(Obvelja. — Angenommen).

Sprejeto in s tem je ta točka dnevnega reda rešena.

Dalje pride točka:

7. Utemeljevanje samostojnega predloga gosp. poslanca dr. Majarona in tovarišev glede davčnih pristojbin za industrijska podjetja (k prilogi 63).

7. Begründung des selbständigen Antrages des Herrn Abgeordneten Dr. Majaron und Genossen inbetreff der Gebühren-Erleichterungen für Industrie-Unternehmungen (zur Beilage 63). Gospod poslanec dr. Majaron ima besedo.

Poslanec dr. Majaron:

Visoka zbornica! Naša trgovska in obrtna zbornica je dne 24. prošlega meseca sklenila soglasno, vložiti peticije na vlado in na državni zbor v tem zmislu, da bi se one davčne in pristojbinske olajšave, katere so se bile pripoznale za nova industrijska podjetja v Trstu in kat. občini Milje z zakonom z dne 10. avgusta 1895, št. 131 drž. zak., pripoznale tudi za nova industrijska podjetja, ki se ustanove v naši kronovini Kranjski. Ob enem je trgovska in obrtna zbornica naročila svojima zastopnikoma v tej visoki zbornici, naj izposlujeta, da se tudi visoki deželni zbor izjavi v istem smislu. Zato sem si dovolil staviti s svojimi častitimi gospodi tovariši samostalni predlog, naj se naprosi c. kr. vlada da čim preje izposluje za nove industrije na Kranjskem vse tiste davčne in pristojbinske oprostitve, katere so se bile uvedle za mesto Trst in katastralno občino Milje. Upanje, da bo visoka zbornica ustregla želji naše trgovske in obrtne zbornice in se ozirala na naš predlog, je tem bolj utemeljeno, ker je deželni zbor že enkrat, — l. 1896, — storil analogen sklep.

Gre se pa tukaj pred vsem za pospeševanje velikega domačega obrta v obče na ta način, da pri ustanovitvi tacihi novih podjetij ni plačevati kolekov in pristojbin za pogodbe o napravi tozadevnih družb; nadalje, da so prosta dotična podjetja skozi 12 let občne pridobnine in tudi prosta, kolikor toliko, hišnega davka. Vse te olajšave pa se smejo, samo ob sebi umevno, — ker se s tem ne sme forsirati konkurenca, — dovoljevati le takim vrstam produkcije, katera še sploh ni zastopana v naših kraljevinah in deželah ali pa vsaj ne v zadostnem obsegu, in ako se tudi vidi, da je ustanovitev takih podjetij sploh v narodno-gospodarskem oziru primerna in koristna.

Take olajšave so se dovolile za Trst in za kat. občino Milje že z zakonom od 8. januarja 1891 št. 8. drž. zak. in sicer do l. 1895. Ta rok se je potem podaljšal s poprej navedenim zakonom z dne 10. avgusta 1895 do l. 1900 in s cesarsko naredbo do l. 1905.

Uspeh teh olajšav, ki so se pripoznale Trstu, je bil jako znaten. V kratki dobi 10 let so se v Trstu in okolici ustanovila industrijska podjetja, ki bi se gotovo ne bila tako hitro ustanovila, ako bi omenjenih davčnih in pristojbinskih olajšav ne bilo. Tako so nastale: tovarne za riž, za olje, rafinerija petroleja, tovarna za linolej in druge. Tudi kranjska industrijska družba je premestila svoje plavže v Škedenj, in se takó, dasiravno je šlo težko, poslužila udobnosti, katere so se izjemoma pripoznale Trstu. Skratka s temi olajšavami se je izkazala Trstu velika korist v gospodarskem in prometnem oziru in popolnila se je v obče avstrijska industrija.

Ako pa se vprašamo, gospoda moja, kaki nagibi so provzročili ta izjemni zakon za pospeševanje obrta, moramo z obžalovanjem reči, da tu

niso bili toliko merodajni nagibi dobro premišljene velike industrijalne politike, kolikor le lokalni, oportunitetni oziri.

Zakon, o katerem tukaj govorim, se je ustvaril samo zato, da bi se Trstu dal nekaj ekvivalent za škodo, katero je imel pričakovati vsled tega, da se je odpravila luka. Trstu se je torej hotelo pomagati in se mu je tudi v istini pomagalo. Ta posebni nagib, ki je povzročil zakon o državnih olajšav za nova industrijska podjetja v Trstu in potem pa dejstvo, da se je naše deželno stolno mesto Ljubljana vsled velikonočnega potresa l. 1895. nahajalo v še revnejši krizi, kakor Trst vsled odprave proste luke, to je dalo povod poslancu gospodu Hribarju, da je s svojimi tovariši v seji dne 16. prosinca 1896 stavil in v seji dne 28. januarja 1896 utemeljeval samostalni predlog, s katerim se vlada pozivlje, da naj poskrbi, da tržaške pristojbinske in davčne pri novih industrijah dobe veljavo tudi za mesto Ljubljano in pa za kat. občine Šiška, Vodmat in Glince. Vsestransko se je tedaj v tej visoki zbornici priznavalo, da bi tak zakon dal impulz za nova industrijska podjetja v Ljubljani in okolici, da bi nova industrija znatno povzdignila gospodarsko življenje in davčno zmožnost deželnega središča in da je sploh zastaviti vse moči, da se interesira domači in tuji kapital za velika industrijska podjetja, katerih primanjkuje v deželi v obče, osobito pa v Ljubljani in okolici. Predlog gospoda poslanca Hribarja je bil tudi soglasno sprejet v seji dne 8. svečana 1896. Vlada pa našemu tedanjemu pozivu ni ustregla, akoravno se je gospod poslanec Hribar kot župan deželnega stolnega mesta še osebno trudil, da bi dosegel takšno pospeševanje velikega obrta za Ljubljano in okolico.

To pa nam, gospoda moja, ne more braniti, da ne bi iznova te zadeve reklamirali, in sicer storimo to v smislu sklepa trgovske in obrtne zbornice naše.

Danes, gospoda moja, pa nam ne gre samo za Ljubljano, temveč za celo deželo. Danes se nam ni ozirati samo na nezaceljene rane, katere so bile zasekane po potresu zlasti Ljubljani in okolici, ampak sploh na mrtvo gospodarstvo, katero vlada v celej naši deželi vsled pomanjkanja velike industrije. Postaviti se moramo na stališče in reči: Če je državni upravi res kaj mari zdrava industrijalna politika in če ji je res kaj ležeče na tem, da se povzdigne pomorski promet in eksport, potem je njena dolžnost, da delo, katero je pričela v Trstu, nadaljuje pred vsem v naši deželi, v kronovini Kranjski.

Gospoda moja, pomislimo le: par kilometrov od naše deželne meje leži morje s prvim pristaniščem naše državne polovice. Katera dežela bi bila torej bolj umestna za veliko eksportno industrijo, kakor dežela, ki je takorekoč v neposredni bližini prostranega sinjega morja? Ali namesto tega moramo z žalostjo opaziti, da naši deželi predvsem velike industrije primanjkuje.

Zbornični svetnik gospod Baumgartner, ki je peticijo v trgovski in obrtni zbornici utemeljeval, je po

vsej pravici poudarjal, da Trst pravzaprav ni pravnomočno mesto, da bi se mogla v njem razvijati velika industrija, in sicer ne zaradi njegovih tesnih dimenzij, zaradi pomanjkanja vodnih sil in tudi zaradi posebnih delavskih razmer. Ako pa le prekoračimo Kras, vidimo, gospoda moja, da so v deželi kranjski dani vsi pogoji, kateri so potrebni za postanek in razvoj velike industrije: bogate zaklade premoga, čile vodne sile in žilavo, inteligentno delavstvo. Človek bi torej mislil, da je v tej deželi, katera je v neposredni bližini pomorskega emporija, pravi industrijski eldorado; namesto tega pa se moramo zavedati žalostne istine, da se o velikej industriji pri nas skoraj govoriti ne more.

V I. pridobninskem razredu, torej v razredu, v katerem je zastopana velika industrija, imamo 2 velika mlina, 2 predilnici, 1 slamninarsko, 1 usnjarsko obrt, 1 tovarno za parkete — to je poleg 2 ali 3 akcijskih družb vsa reprezentanca velike industrije v naši deželi. To je dokaz, moja gospoda, da naša dežela ne izpolnjuje naloge, katera ji je podana po naravi in legi in katero bi osobito lahko izpolnjevala glede na to, da leži v bližini Trsta. Nekoliko smo mi tega sami krivi, v prvi vrsti pa je tega kriva država, katera ima sredstva, da angažira našo deželo kot zaledje Trsta. Ali tega doslej ni storila

Po bohinjski železnici dobi naša dežela drugo železniško zvezo s Trstom in morjem in bo ta železnica takorekoč druga veriga, s katero se naša dežela še tesneje priklapi na tržaški emporij.

Ali z golo komunikacijsko zvezo ne bo v vsakem oziru pomagano niti naši deželi, niti Trstu. Naša dežela nima ničesar izdatnega pričakovati kot tranzitna dežela. Pa tudi promet ne, če ni cvetoče industrije v pokrajinah, ki leže neposredno za Trstom. Ako je torej državi na tem, da se Trst v resnici povzdigne in da nam potem pomorska naša trgovina donaja tisto korist, katero od nje upamo, je prvi pogoj, da se v pokrajinah, ki so v ozadju Trsta, osobito pa v naši deželi, razvije velika industrija. Prav je zopet poudarjal zbornični svetnik gospod Baumgartner, ko je dejal, da industrijske dežele, kakor Češka, Moravska, Šlezija itd. niso ravno navezane na promet preko Trsta, kajti imajo odprto tudi pot preko Hamburga, kojega dovršeni pomorski promet jim bo nudil v marsikaterem oziru veliko večje šanse, kakor Trst, vzlic svojima dvema železnicama.

Zdrava trgovska politika torej, ki hoče da se povzdigne naš pomorski promet, zahteva, da se v neposrednem ozadju Trsta, to je v naši deželi, ustvari in razvije velika industrija, ki bode prevzemala pomorski import in bo sposobna tudi za eksport. Zahtevati moramo torej, da se naša dežela smatra za to, kar je v resnici: za koneksno gospodarsko telo tržaškega emporija. Višji gospodarski oziri, ki veljajo za Trst, veljati morajo tudi za kranjsko deželo in tista gospodarska pospešila, ki so se dala Trstu in okolici, spadajo tudi v kranjsko

deželo, ako se hoče, da se s Trstom vred za občno gospodarstvo zares kaj izdatnega doseže.

Pred 5 leti je vlada predložila državnemu zboru načrt, po katerem bi se davčne in pristojbinske olajšave, ki veljajo za prva industrijska podjetja v Trstu in okolici, raztegnile na vse kraljevine in dežele v naši državni polovici. Jako pozno je prišla naša vlada do tega spoznanja, kajti že so se začele seliti avstrijske industrije takorekoč trumoma na ogrska tla, kjer so dobile državnih subvencij in olajšav, kolikor so jih le hotele. O tem, koliko se je doseglo z državnim pospeševanjem industrije na Ogrskem od l. 1899 naprej ne bom govoril, kajti uspehi so očitni in deloma tudi drastični. Značilno za naše razmere pa je, gospoda moja, da tako vačen načrt zakona, kakor je ta, ki se je z njim hotela končno uvesti pozitivna politika za pospeševanje industrije, da ta zakonski načrt v poslanski zbornici še danes ni sprejet, in pa sploh ni znano, kaka utegne postati njegova usoda!

Mi, z našega stališča, pa se moramo oglašati za to, da se olajšave, ki so se uveljavile za Trst, raztegnejo vsaj na našo deželo, da se tako ugledajo pota velikej industriji tudi v našo ožjo domovino. Mi, gospoda moja, potrebujemo tega; ne le, ako hočemo izpolnjevati važno gospodarsko nalogo, katero imamo po naravni legi, ampak tudi, da se sploh ojačimo za gospodarski boj. S samimi agrarskimi akcijami dandanes ne pridemo naprej. Vse napredne dežele težijo za tem, da postanejo čim bolj industrialne in trgovinske, ker na ta način pomnožijo narodno premoženje in dosledno pridobivajo na politični veljavi in moči. Zategadelj mora tudi naša dežela obrniti vso pozornost na to in lotiti se vseh sredstev, da se pospešuje tudi v naši deželi velika trgovina in velika industrija. Osobito visoka vlada se naj konečno začne zanimati za našo deželo v občnem interesu, in sicer pred vsem s tem, da pospešuje veliko industrijo v naši deželi. Zategadelj smo stavili v govoru stoječi predlog, glede katerega še konečno prosim, da se odkaže upravnemu odseku.

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovati.

Gospodje, ki so ze to, da se samostalni predlog gospoda poslanca dr. Majarona in tovarišev izroči upravnemu odseku, izvolijo vstati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Točka:

8. Utemeljevanje samostalnega predloga g. poslanca Božiča in tovarišev, zadevajoč kuhanja žganja iz figove drozge (k prilogi 66.)

8. Begründung des selbständigen Antrages des Herrn Abgeordneten Božič und Genossen,

betreffend das Brauntweinbrennen aus Feigenmeiße (zur Beilage 66).

Gospod poslanec Božič ima besedo.

Poslanec Božič:

Visoka zbornica! Predlog, katerega sem si usojal staviti, ne zadeva v toliko dežele kranjske, marveč tiče se pred vsem našega Primorja in hrvatskega Primorja in zadeva čisto majhen del dežele kranjske, to je Vipavske doline. Figa raste na Kranjskem samo na Vipavskem in zadeva torej samo ta del Kranjske dežele, in zato mi je utemeljevati predlog samo glede Vipavske doline.

Figa je jako hvaležen sad, ki vsako leto dvakrat rodi, kakor noben drugi sad, ne zahteva nobenega posebnega obdelovanja, sad, ki je hvaležen za vsako zemljo, in ki daje našemu kmetu lepe dohodke, zlasti še zaradi tega, ker redno vsako leto rodi, česar ne stori drugo sadje. Naš kmet ima pred vsem od tega sadu to korist, da ga spravi kolikor mogoče za domačo porabo. Trgovina s tem sadom je namreč jako težavna. Ta sad je namreč jako delikaten za transport. En del tega sadu se posuši, drugega pa se da v kadi in se ga pokuha v tako imenovani figovec. Ta način uporabe je bil od nekdaj v Vipavski dolini, kakor povsod, koder figa rodi, navaden, in cesarske oblasti niso našle nikoli povoda, da bi posegle vmes in ovirale ta način izkoriščanja tega sadu. Letos naenkrat, početkom septembra, ali v drugej polovici avgusta meseca so pa finančni stražniki preplavili vse vasi v vipavski dolini in v sosedni Primorski in Istri in razglasili, da je naše finančno ministrstvo dogovorno z ogrskim finančnim ministrstvom izdalo ukaz z dne 21. avgusta 1905, št. 56.658, s katerim se prepoveduje kmetovalcem nadaljno kuhanje figove drozge, in sicer ne samo iz kupljenih, ampak tudi iz samopridelanih fig. Po omenjenem ukazu izločile so se fige iz točke 5., § 32., zakona z dne 20. junija 1888, drž. zak. št. 95, premenjenega po cesarskem ukazu od 17. junija drž. zak. št. 120 in so se prelozile v točko 3. istega paragrafa. To se pravi: Doslej so bile podrejene fige, oziroma drozga iz figovih pridelkov pod pridelovalski davek, sedaj pa so izločene iz tega davka in so se uvrstile med konsumne davke, ali z drugimi besedami: odslej ne sme več kmetovalec, tudi če plača dotično pristojbino, žgati drozge iz samopridelanih fig, marveč sme to samo fabrikant, in to se reče, da se s tem kmeta kar naravnost in vedoma oškoduje; kajti, kakor sem popreje omenil, se proda le mal del fig in figove drozge, torej mora kmetovalec ta sad, ako mu je sedaj še prepovedano kuhati iz njega žganje, popolnoma zavreči in je jedina pot, da ga pusti na drevju, kajti druge uporabe ni. Drugo sadje se da porabiti vsaj kot prešičja krma, fige pa so absolutno neporabne tudi za to. Porabne so le tropine, ki so produkt vkuhanne drozge. S tem je torej kmetovalec naravnost oškodovan, in potem ni drugega, kakor da bi se za Vipavsko dolino, ta

mali del naše dežele, napravila kaka tvornica, ki bi kupovala in prekuhala figovo drozgo. Da bi se pa kdaj Vipava ali kak drugi kraj do tega povspel, o tem niti govora ni. Finančno ministrstvo je vedoma ubilo lep dohodek našega kmetovalca. Jaz sam sem bil v Vipavski dolini ravno takrat, ko so finančni stražniki razglasili, da je nadaljno kuhanje figove drozge zabranjeno. Ljudje so bili vsi zbegani in niso vedeli, ali bi še nadalje spravljali fige, ali bi jih pustili segniti. Mej tem so bile občine, čim je bil razglašen ta ukaz, poslale po svojih županah na ministrstvo prošnjo, naj se to prepoved razveljavi in v pričakovanju rešitve te prošnje so bili v največji zmedenosti, in dasi je bilo ravno letos veliko fig — bilo je najugodnejše, suho vreme, da so lepo dozorevale — in bi bili imeli od tega pridelka letos kmetovalci veliko korist, so vendar ta sad popolnoma zanemarili. Prišel je pa potem odlok od 21. septembra 1905, s katerim je dovolilo ministrstvo za letos še žganje figove drozge, ali, kakor se je naglašalo, samo za letos, za prihodnja leta pa kratkomalo nič več. Motiviralo pa se je v tem odloku finančnega ministrstva to postopanje s tem, da se je našlo — sedaj po tolikih letih nakrat — da ima figova drozga veliko več sladkorja, kakor drugo sadje in dasi je figa v žganjarskem zakonu navedena mej sadjem, se je sedaj izločila in se uvrstila med konsumni davek. Jaz opozorim na to, da če bi to tudi resnica bila, da ima figa več sladkorja, kakor ga ima drugo sadje, naglašam na drugi strani, da je pa zato žganje veliko manjše vrednosti, kakor žganje iz družega sadja ali drugih pridelkov. Slivovec in brinjevec sta n. pr. jako draga, figovec je pa v trgovini neznan in se ga le nekoliko pozna v lokalnem domačem obrtu. Če je torej v figovcu več sladkorja, je pa cena zato manjša in to se izjednači in jaz mislim, da ni imela vlada nikacega povoda, kmetovalca naravnost oškodovati in vzeti mu dohodek iz figovega pridelka.

Jasno je torej, da pri tem finančnega ministra niso mogli voditi nikaki gospodarski nagibi, marveč najbrže je to produkt kacega birokratizma in vsled tega bi se jaz pri zaključku svojega govora pred vsem obrnil na gospoda deželnega predsednika kot zastopnika lokalne vlade naše dežele, da bi stvar na pristojnem mestu primerno pojasnil in poskrbel, da se ta prepoved ne prekliče samo za letos, temveč tudi za bodoče. V formalnem oziru predlagam, da se izroči predlog upravnemu odseku (Odobranje v središču. — Beifall im Centrum.).

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, se bo glasovalo o formalnem predlogu gospoda poslanca Božiča, da se ta samostalni predlog izroči upravnemu odseku.

Gospodje, ki temu pritrujejo, izvolijo vstati. (Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto in s tem je ta točka rešena.
Na vrsto pride točka:

9. Utemeljevanje samostojnega predloga gospoda poslanca Božiča in tovarišev glede uravnave vipavskih voda (k prilogi 67.).

9. Begründung des selbständigen Antrages des Herrn Abgeordneten Božič und Genossen in betreff Regulierung der Wippacher Wässer (zur Beilage 67.).

Gospod poslanec Božič ima besedo.

Poslanec Božič:

Visoka zbornica! Jaz hočem biti danes vrlo kratek, in sicer iz tega razloga, ker mi je že v sobotni seji bila dana prilika, obširneje govoriti o samostalnem predlogu, ki je prišel danes v razpravo.

Naloga mi je utemeljevati predlog, da naj deželni odbor nemudoma poskrbi za popolnitev že izgotovljenih načrtov za uravnavo vipavskih vodâ in zanesljivo že v prihodnjem zasedanji predloži zakonski načrt v končno sklepanje v tej zadevi.

Gospoda moja! Kdorkoli pozna nekoliko Vipavsko dolino in zlasti, ako je bil tam ob deževnem času, kakor je sedaj, dobil je najjasnejšo sliko, kako krvavo je potrebna in kaj pomeni za Vipavsko dolino uravnavo vipavskih vodâ. Kar govorim tukaj, ne odgovarja niti od daleč temu, kar je resnica. Vipavska dolina je majhen kos zemlje, premal skoro, kakor da bi mogel prehraniti gosto naseljeno prebivalstvo. Zlasti pa primanjkuje njiv in travnikov, in vidimo, da se polja na Nanosu izkoriščajo z največjim trdom in največjimi stroški, da se skoro polovica sena spravlja doli, mesto da bi se gojilo planšarstvo in zlasti ovčarstvo. Kajti znan je in na najboljšem glasu takozvani nanoški sir. Ali pomanjkanje krme sili Vipavce, da se tega ne poslužujejo, marveč planino kosijo in seno spravljajo v dolino.

Še drug moment bi bil trg vipavski sam. Gospoda moja! Kdor bi se danes potrudil v vipavski trg bi videl, da je ves zgornji del trga pod vodo in da se pred graščino lahko s čolničkom vozi, kdor se hoče zabavati. Kaki nasledki so pri stanovanjih v trgu samem, je pač jasno; da kraj, ki je vsak čas preplavljen, nima suhih stanovanj in dokler voda ni odpeljana, ni misliti, da bi se izboljšale te razmere; podzemskih kleti tu ni mogoče imeti, dasiravno so v zadnjem času postale nujna potreba. Zidana je v zadnjem času le ena vinska klet in še ta je vsa nad zemljinim površjem. Uporabili so se pri tej priliki vsi tehnični pripomočki, ali jaz sem ravno zadnje dni moral čuti, da se niso posebno obnesli, in te velikanske žrtve, ako niso popolnoma brezuspešne, imajo vendar jako mal uspeh.

Drugih momentov ni umestno in potrebno vseh navajati, ker je visoka zbornica že neštetokrat priznala potrebo uravnave vipavskih vodâ in odpade vsled tega potreba vsacega nadaljnega dokazovanja.

V sobotni seji sem tudi omenil fazo, v kateri je ta zadeva danes. Ta faza je dovolj žalostna. Nekateri gospodje so mi jako v zlo jemali, ako sem jaz v svojem pravičnem razburjenju, — in še hujše je razburjenje mojih volilcev, — moral javno protestirati in pribiti na zid, neko stvar, ki se opravičiti ne da, akoravno se trudijo nekateri jo navidezno zagovarjati.

Resnica je in to ostane pribito, da imamo že pet in pol leta izgotovljene načrte, pribita ostane istina, da je bila dolga in trnjeva pot, dokler smo te izgotovljene načrte v roko dobili, istina je, da je dežela kranjska in nekoliko tudi deželna vlada izdala za različne načrte že mnogo tisočakov, istina je, da je prvi načrt bil preračunjen na okroglo 250.000 K, drugi načrt, ki je bil postal potreben, ker se nista dežela in cesarska vlada požurila z deli, nam je izkazoval že svoto 440.000 K, in zadnji načrt, gospoda moja, pa zahteva že velikansko, ogromno svoto 1,200.000 K, torej več kot štirikrat toliko, kakor bi se bilo potrošilo po prvotnem načrtu. Ne gledé na stroške, kateri so se porabili za napravo načrtov, je škoda, katero so imeli Vipavci v teku zadnjih 30 let, ogromna. Kar se je v visoki zbornici o tem govorilo, je neprimerno in nepreračunano, in nasledki tega zanemarjenja so taki, da je moral okrajni geometer že več delov travnikov, deloma pa kar cele parcele izbrisati in sredi vipavske doline proglasiti kot neplodna tla! Gospoda moja! Sedaj smo pa, kakor sem že omenil, pred 5½ leti dobili izgotovljene načrte in takrat je zavladalo splošno veselje po Vipavski dolini, da je vendar enkrat ta zadeva rešena.

Jaz vzdržujem svoje trditve. Kajti čuti je bilo neko govorico, kakor da je tehnični konzulent Marcus čul na svoja ušesa v Vipavi, takrat, ko smo obhodili vodovje, da je ta uravnava predraga in nepotrebna. Jaz ne vem, odkod so te govorice. Jaz sem bil ves čas v njegovi družbi, vem, kdo je bil še v njegoveji družbi in vem, kaj se je govorilo, vem pa tudi, kako veselje je vladalo med vsemi interesenti v Vipavski dolini, da se enkrat tudi konzulent iz poljedeljskega ministerstva za stvar zanima, in rečem, da je naravnost izključeno, da bi bilo to resnica, kar se je tukaj navajalo. Ali vzemimo tudi, da je slišal kak nepremišljen, nerazsoden glas, kar pa nikakor ni dokazano, stvar s tem še ni nikakor spravljena s sveto, nasprotno je pač vsakemu jasno, da je ta zadeva taka, da se z dnevnega reda spraviti ne da. Jaz sicer nečem ponavljati stvari, katere sem povdarjal v zadnji seji, vendar moram še enkrat konstatirati: 5½ leta je preteklo in danes smo ravno tam, kjer smo bili pred 5½ leti, namreč mi nimamo nič drugega, kakor to, da je profesor Hrasky izgotovil uravalne načrte. Ti leže, ne vem, kje, morda, kakor sem slišal, pri profesorju Hraskem, kateremu so se poslali po preteku 4 let v popolnitev, 4 leta so ležali pri deželnem odboru. V kak namen, tega pač ne vem. Torej pred enim letom je dobil načrte profesor Hrasky, tam so že nad' eno leto in živ krst se ne zanima, kaj se je s temi načrti zgodilo,

ali so popolnjeni, ali ne. Jaz bi pač mislil, da leže v prahu (Klic iz središča — Ruf in Centrum: „V Pragi v prahu!“) Danes torej, ko je eno leto že davno minulo, bi se bil moral vendar deželni odbor že pobrigati, da dobi vsaj kak odgovor, vendar ni slišati ničesar. In šele, ko sem se v letošnjem zasedanju zanimal za stvar, sem videl ne samo, da ni načrtov tukaj in da se ni nič zgodilo, ampak tudi, da je ta zadeva izginila tudi iz poročil deželnega odbora. In to resnico jaz pribijem, da se je od vseh strani in pri vsakej priliki naglašalo, da je uravnava ena najstarejših deželno-kulturnih zadev, zadev, da poleg osuševanja ljubljanskega barja, katero smo ravnokar v razpravi imeli, in poleg Kamniške Bistrice, Mirne itd. pride nekako v drugej vrsti na dnevni red; ali vse druge uravalne naprave so še v poročilu deželnega odbora, tudi najmanjše kapnice, samo o uravnavi vipavskih vodâ v poročilu deželnega odbora ni ničesar več črhnjenega. To mi je dalo glavni povod, da sem stavil v društvu s svojimi častitimi gospodi sotovariši ta samostalni predlog, ker mi ni bilo pričakovati, da bi deželni odbor podal kako poročilo, kakor bi bil moral vsled sklepov te visoke zbornice.

Podal sem torej ta samostalni predlog z namenom, da stvar osvežim in zopet spravim na dnevni red. Nastopil sem mogoče zopet nekoliko ostreje, zato, ker hočem zastopati svoje volilce in njihove koristi tako, kakor zaslužijo in ker je le na ta način upanje, da se spravi zadeva v tisti tir, kakor zasluži.

V svojem predlogu zahtevam, naj deželni odbor nemudoma poskrbi za popolnitev, oziroma popravo že izgotovljenih načrtov. Jaz upam, da se to zgodi v prihodnjem zasedanju. Stvar ni tako velikanska, kakor bi si kdo predstavljal, jaz sam vem, kaj se je kritikovalo na načrtu in jaz mislim, da bo sedaj, ko je deželni stavbinski urad tekom 4 let veliko drugih manj nujnih zadev reševal, mogel posvetiti tudi tej zadevi nekoliko več pozornosti.

In končno: zakaj se pa v tem oziru ni nič storilo, saj je profesor Hrasky po kontraktu vezan načrte popraviti? Ali danes je preteklo 5½ leta in deželni odbor se ni spomnil, da je treba urgirati in tudi cesarska vlada, oziroma ministerstvo, katero je z deželnim odborom dopisovalo v tej zadevi, ni nikoli prišlo do misli, da je treba ukreniti nekaj odločilnega v tej zadevi, da bi se moralo torej profesorja Hraskega siliti k temu. Ako se pa deželni odbor in cesarska vlada nista mogla odločiti za to korak, potem bi se bilo pa moralo vsaj to storiti, da bi se drugim tehnikom, oziroma deželnemu stavbinskemu uradu dala ta stvar v roke. Pričakujem torej, da bosta ta dva faktorja vsaj do prihodnjega zasedanja to storila, kar sta v 5½ letih zamudila. Pričakujem pa tudi, da se ne bo samo dopisovalo, da se ne bo samo nekaj formalnega storilo; marveč pričakujem, da bode ta načrt pravilno izdelan in želim, da bo mogel deželni odbor po toliko letih, kakor danes v zadevi ljubljanskega barja, prihodnjič stopiti tudi glede vipavskih vodâ pred visoko

zbornico s končnim predlogom, da se tudi ta zadeva enkrat spravi v red.

Sklepam. V formalnem oziru pa predlagam, da se odkáže moj predlog upravnemu odseku.

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

Poslanec Povše:

Prosim besede za faktični popravek!

Deželni glavar:

Gospod poslanec Povše ima besedo.

Poslanec Povše:

Visoka zbornica! Kot poročevalec za deželno-kulturne zadeve v deželnem odboru moram ponoviti, kar sem že zadnjič navedel na očitjanja današnjega gospoda predgovornika, kakor da bi bil deželni odbor oziroma njegov referent v tej zadevi brezbrizno postopal, in navajati, da je deželni odbor v vsakem oziru izvršil svojo dolžnost, o čemer se gospod poslanec na podlagi aktov lahko prepriča, deželni odbor pa ni v stanju ministrstvu diktirati, kako naj postopa proti projektantu Hraskemu. Dalje sem že zadnjič navedel, da je moral deželni odbor štiri tehnike odpustiti zaradi pomanjkanja sredstev, in umevno je, da pri nezadostnem številu tehničnih moči ni mogel zadoščati nebrotu zahtev, ki čakajo rešitve. Sedaj pa, ko se je sprejel dotični moj in gospoda tovariša dr. Šusteršiča nujni predlog zadevajoč vodovodno akcijo, naznanjam, da sem že včeraj vse potrebno odredil, da se bodo sedaj službe tehnikov razpisale. Potem se bo stvar odločila in ako ministrstvo ne bo stopilo na drugo stališče, bo deželni odbor s svojimi močmi odredil, da se stvar spravi v tir. Eno pa smem z opravičenostjo terjati, da visoka zbornica priznava dosedanje nemogočnost izvršitve vseh projektov, očitjanje pa, kakor da bi bil deželni odbor glede vprašanja uravnave vipavskih voda brezbrizno ali malomarno postopal, ali rešitev vprašanja vedoma zavlačeval, moram z odločnostjo zavračati, ker pravi referent deželnega odbora je bil tisti, ki je največ na Dunaju delal za to stvar. (Poslanec Božič: — Abgeordneter Božič: „Jaz ne vidim nobenega dela!“)

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, se bo glasovalo o formalnem predlogu, da se zadeva izroči upravnemu odseku.

Gospodje poslanci, ki pritrjujejo temu predlogu, izvolijo vstati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto in s tem je ta točka dnevnega reda rešena.

Na vrsto pride točka:

10. Utemeljevanje samostalnega predloga gospoda poslanca dr. Ferjančiča in tovarišev glede podpore mestni višji realki v Idriji (k prilogi 68).

10. Begründung des selbständigen Antrages des Herrn Abgeordneten Dr. Ferjančič und Genossen, betreffend die Subventionierung der städtischen Oberrealschule in Idria (zur Beilage 68).

Gospod poslanec dr. Ferjančič ima besedo.

Poslanec dr. Ferjančič:

Visoka zbornica! Danes prihaja pred zbornico kot prosilec tudi mesto Idrija, gotovo mesto, katero ne nadleguje preveč dežele in zbornice s svojimi prošnjami in potrebami, ali če se mesto Idrija dvigne in želi in zahteva prispevek za vzdrževanje mestne realke, se mi vidi to, kakor bom v prav kratkih besedah dokazati poskusil, popolnoma opravičeno. Mesto Idrija je bilo po razmerah siljeno, da si je, ker se od strani države in dežele njemu v prilog ni ničesar storilo, ob lastnih troških preskrbelo srednjo šolo, katera je bila tembolj nujna in potrebna, ker idrijski otroci, ko so izvršili ljudsko šolo in izpolnili s 14. letom šolsko dolžnost, niso imeli nikamor, da bi jih bili stariši mogli dati. Idrija je potem vsled sklepa občinskega odbora od 18. avgusta 1900 sklenila napraviti spodnjo realko. Tej spodnji realki je letos prirastel V. razred in s šolskim letom 1907/08 bo ta realka popolna višja realka.

Mesto Idrija je zidalo za realko potrebno splotje s troški 350.000 K. Zato je morala Idrija najeti kapital 335.000 K, katerega obrestuje in amortizira, in če se vračuni tem troškom tudi vzdrževanje, znaša to 70.000 K na leto, katere pridobiva na ta način, da pobira od direktnih davkov celih 750/0 doklade. Torej to so doklade, ki zadevajo v veliki meri ubogo delavsko ljudstvo, in če se pomisli, da bodo ti troški, ko bo dobila realka še VI. in VII. razred in bo realka popolna, še rastli, se mora priznati, da ni na to misliti, da bo to neimovito ljudstvo moglo te troške zmagovati. To, da mesto toliko troši za ta svoj zavod, pa ima za nasledek, da ne more storiti v nikakem drugem oziru ničesar, kar bi bilo treba storiti osobito na zdravstvenem polju, v prometnem oziru in v svrhu reguliranja mesta. Mestna idrijska realka pa ni samo v korist mestu samemu in bližnji okolici, ampak je naravnost v korist celi Kranjski, kar najbolje dokazuje dejstvo, da pohaja letos realko 214 dijakov, katerih večina je doma izven Idrije. Mestna realka je pod dobrim vodstvom, zadostuje vsem zahtevam, ki se stavijo na take šole, in ima pravico javnosti.

Iz vsega tega, kar sem povedal, je videti, da prihaja za deželo dolžnost, da s svojimi sredstvi priskoči idrijskemu mestu na pomoč.

So pa tudi še drugi razlogi, ki to dolžnost dežele še bolj jasno dokazujejo. Prosim, gospoda moja, kaj pa ima Idrija od dežele? Idrija plačuje deželi neposredno 30.000 K na leto, nima pa od dežele prav ničesar, ne v cestnih zadevah, ne za ljudsko šolstvo, ker to vzdržuje poljedelsko ministrstvo, in še nekaj na omenjam, ker že stojimo nekako pod znamenjem vodovodov in so se ravno za vodovode dali deželni odboru milijoni na razpolaganje, Idrija si je tudi svoj vodovod sama izvršila in ne pričakuje in ne zahteva zanj od dežele nikake podpore.

Torej če se vse to uvažuje, je mislim ni opravičenejšje prošnje, kakor če se ob teh velikih davkih, ki jih čini in vrši Idrija, obrača mesto do dežele za pomoč.

Jaz torej predlagam, da se predlog, ki sem ga stavil, odkaže finančnemu odseku, ki naj bi o njem in glede vsote podpore še v tej dobi zasedanja poročal.

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovati o formalnem predlogu, da se samostalni predlog izroči finančnemu odseku.

Gospodje, ki pritrjujejo temu predlogu, izvolijo vstati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Na vrsto pride točka:

11. Utemeljevanje samostalnega predloga g. poslanca dr. Ferjančiča in tovarišev glede zgradbe ceste skozi Črno v Kamniškem okraju (k prilogi 65).

11. Begründung des selbständigen Antrages des Herrn Abgeordneten Dr. Ferjančič und Genossen, betreffend die Herstellung einer Straße durch die Črna im Bezirke Stein (zur Beilage 65).

Gospod poslanec dr. Ferjančič ima besedo.

Poslanec dr. Ferjančič:

Visoka zbornica! Ta predlog sem si dovolil staviti, da ustrezem neki prav živahni želji prebivalstva kamniškega okraja in osobito prebivalstva mesta kamniškega. Gre se tukaj za izvršenje neke ceste po črti, kjer danes ekzistira samo peš-pot. Gre se za cesto, ki bi šla od okrajne ceste Kamnik-Gorenji grad skozi Črno do kranjsko-štajerske meje in potem na štajerskih tleh peljala skozi Lučensko dolino do Luč. To pa ni samo želja prebivalstva kamniškega okraja in mesta kamniškega, ampak tudi dotičnega prebivalstva štajerskega, katero odločno gravitira proti kamniškemu okraju in katero se danes nahaja v jako mučnem položaju. Iz teh krajev je ljudstvo izpeljavalo les po Savinji

in Savi na izhod, ali zadnja desetletja so se trgovinske razmere vsled konkurence bosanskega lesa tako spremenile, da konkurenca z bosanskim lesom ni več mogoča in dotični štajerski prebivalci ne morejo več spravljati lesa na trg po Savinji in Savi. Odprla pa bi se temu prometu nova pot, če bi se cesta napravila od Luč skozi lučensko dolino do štajersko-kranjske meje, in od kranjske meje pa do Črne, kjer bi se imela steči v deželno cesto Kamnik-Gorenji Grad. Merila bi ta cesta do 20 km, od katerih bi pa bilo samo 6 km na kranjski strani. Cesta bi deloma šla po precej lahkih tleh, deloma pa tudi po težavnih tleh, stala pa bi toliko, da nikakor ni upati, da bi štajerski deželni zastop hotel prevzeti troške za zgradbo vse štajerske proge. To pa tudi uvidevajo vsi štajerski interesi in zato so lani po poslancu Berksu vložili v prilog tej zvezi prošnjo v državnem zboru in zahtevali državno podporo, da se izvrši ta zveza. Omenjam, da je o tej zadevi na prizadevanje prebivalstva kamniškega okraja, katero sem jaz jako pospešil, naš deželni odbor že stopil bil v dotiko s štajerskim deželnim odborom, potem ko je bil kamniški okraj dal po tehniku napraviti splošni projekt ali skico. Štajerski deželni odbor se je pa tistikrat postavil na odklonilno stališče. Od tedaj so se pa razmere spremenile, tudi štajerski deželni zbor je začel uvaževati potrebo in važnost te ceste in tudi v državnem zboru se je pričela akcija v prilog tej cestni zvezi. Gre se torej danes za to, da visoka zbornica naroči deželnemu odboru, da ponovi dosedanje svoje korake v prospeh tej cestni zvezi, da se z ozirom na te spremenjene razmere vnovič obrne na deželni odbor štajerski v namen, da pospešuje on izvršitev ceste na štajerskih tleh, in da se obrne tudi na vlado, da tudi ona prispeva k zgradbi te ceste. Moj predlog naj se torej odstopi deželnemu odboru, kateremu se naroči, da poizveduje glede te cestne zveze, potem da stopi v dogovor s štajerskim deželnim odborom glede nadaljevanja te ceste na štajerskih tleh in z interesi, osobito z gorenjegrajsko graščino glede prispevkov. Omenjam, da so ravno tukaj najbogatejši gozdovi gornjegrajske graščine, vendar si pa, kakor je tehnik izjavil, graščina, če hoče gozdne pridelke na trg spraviti, ne more drugače pomagati, kakor če bi si sama napravila cesto. To bi bilo pa seveda za graščino združeno z jako velikimi troški in zaradi tega je pač gotovo, da bi bilo od nje za zgradbo te ceste dobiti izdatnega prispevka. V prihodnjem zasedanju naj bi potem deželni odbor poročal deželnemu zboru in stavil svoje predloge glede cestne zgradbe same.

V formalnem oziru predlagam, da se predlog izroči upravnemu odseku.

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovati.

Gospodje, ki se strinjajo s tem, da se predlog odkaže upravnemu odseku, izvolijo vstati.
(Obvelja. — Angenommen).
Sprejeto.

Vsled početkom današnje seje storjenega sklepa pride sedaj na vrsto

Poročilo ustavnega odseka o nujnem predlogu, katerega so stavili v VIII. seji dne 18. novembra 1905 gospodje poslanci dr. Šusteršič in tovariši glede deželnozborskega zapisnika.

Prosim gospoda poročevalca!

Poročevalec dr. Krek:

Visoka zbornica! Nujni predlog gospoda poslanca dr. Šusteršiča in tovarišev se je izročil ustavnemu odseku in ta se je včeraj, dne 20. novembra, posvetoval o tem predlogu in je naročil meni, naj v imenu njegovem priporočam visoki zbornici, da sklene to-le (bere — lieft):

„Zapisnik zborničnih sej v zm'slu § 12. opravnega reda se ima zapisovati in čitati izključno v slovenskem jeziku.“

Dalje mi je naročil, priporočati tudi to-le resolucijo (bere — lieft):

„Deželni odbor se pozivlje, da poroča kakor hitro mogoče, na kaki podlagi se vrši uradno poslovanje, v kolikor prihaja v poštev raba deželnih jezikov pri deželnem odboru, in vsled katerih sklepov deželnega zbora je ta raba določena bila tako pri deželnem odboru kakor tudi v deželnem zboru.“

S svojim poročilom naj deželni odbor nasvetuje tudi slučajne spremembe dosedanje prakse.“

V kratkem naj pojasnim upravičenost teh dveh predlogov.

Kar se tiče prvega predloga, namreč naj se zapisniki zborničnih sej v zmislju § 12. opravnega reda sestavljajo in čitajo v slovenskem jeziku, je ta predlog zaradi tega upravičen, ker s tem mi rešituiramo nekaj, kar se je v tej zbornici že leta 1869. izvrševalo. Takrat so se namreč zapisniki izključno pisali v slovenskem jeziku, in, gospoda, takrat se je našel minister, ki je pisal v Ljubljano deželnemu predsedstvu, da naj pri deželnem zboru izposluje, da se bodo odselej zapisniki pisali v slovenskem in nemškem jeziku.

(Poslanec dr. Šusteršič: — Abgeordneter Dr. Šusteršič: „Kako mu je bilo ime?“) Ime mu je bilo Giskra. To pismo je tako zanimivo in za trezno presojanje zadeve tako nujno potrebno, da ga moram prečitati (bere — lieft):

„Euer Hochwohlgeboren!

Der Umstand, daß die Sitzungs-Protokolle der heurigen Landtags-Session ausschließlich in slovenischer Sprache geführt werden, hat dem Herrn Minister des Innern Veranlassung gegeben, — — —“ — To je

namreč pismo deželnega glavarja — „ — — — mir mit Beziehung auch auf seinen Erlaß vom 20. September vorigen Jahres, welchen ich Euer Hochwohlgeboren mit meinem Schreiben vom 23. September vorigen Jahres, Zahl 1536/Pr. mitzutheilen die Ehre hatte, folgendes zu eröffnen: — — —“

To piše sedaj minister, in, gospoda, te besede so silno zanimive — „ — — — Es ist zwar Sache des Landtages zu bestimmen, in welchen Landessprachen verhandelt und das Substrat der Verhandlungen geliefert werden könne; doch ist derselbe hiebei an Art, 19 des Staatsgrundgesetzes über die allgemeinen Rechte der Staatsbürger gebunden und wird weiters den Umstand zu berücksichtigen haben, daß die Landesgesetze für Krain in deutscher Sprache beschloffen werden müssen, da der deutsche Text der authentische ist.

Die stenographischen Berichte, welche das vollständige Bild der Verhandlung zu bieten haben (§ 15 Geschäfts-Ordnung), folgen eben deshalb dem Gange der Verhandlung und können daher auch promiscue bald in der einen bald in der andern Sprache lauten.

Anders verhält es sich jedoch mit den Sitzungs-Protokollen (§ 12 Geschäfts-Ordnung). Diese bilden die Unterlage der legislativen Akte des Landtages und konstatieren, ob den verfassungsmäßigen Bedingungen einer gültigen Beschlussfassung des Landtages Genüge geleistet wurde; auch sind selbe zur Vorlage an Seine Majestät kraft der Landesordnung bestimmt.

Infolgedessen und da der deutsche Gesetzestext derzeit der allein authentische ist, und wohl auch selbst authentisch bei zweisprachigem Gesetze bleiben wird, muß die Regierung darauf bestehen, daß diese Protokolle vollinhaltlich auch deutsch geführt werden, was nicht ausschließt, daß sie nebstbei auch slovenisch geführt werden. — — —“ (Poslanec dr. Šusteršič: — Abgeordneter Dr. Šusteršič: „Kako milostno!“)

„ — — — Hierbei kommt aber zu bemerken, daß, wenn das Sitzungs-Protokoll in zwei Sprachen geführt wird, auch alles, was nach § 12 der Geschäfts-Ordnung in dasselbe aufzunehmen ist, folgerichtig in jeder dieser Sprachen im Landtage zum Ausdrucke gebracht werden müßte, ferner daß das Protokoll in der nächsten Sitzung in jeder der Landessprachen zur Verlesung und Verifizierung zu kommen hätte.“

Ich gebe mir die Ehre, diese mit Erlaß vom 22. d. Monats Nr. 3869/M. I. an mich gelangte Eröffnung des Herrn Ministers des Innern zur gefälligen entsprechenden Verfügung und geeigneten Mittheilung im Landtage hiemit an Euer Hochwohlgeboren zu leiten.

Empfangen Hochwohl dieselben die Versicherung meiner vorzüglichen Hochachtung

L a i b a c h, am 26. September 1869.

v. Conrad.

An Seine des Herrn

Dr. Carl Wurzbach Edlen von Tannenberg, Ritters des kais. königl. österr. Leopold-Ordens etc.

Landeshauptmannes in Krain.

Hochwohlgeboren!

L a i b a c h,“

O tej stvari je bila potem silno zanimiva razprava v našem deželnem zboru. V tem deželnem zboru je že takrat dr. Costa — in s ponosom zopet pri tej priliki imenujem tega poslanca našega prednika — rekel to-le (bere — lieft):

„V tistem trenutku ko bode gospod minister Giskra poslal deželnima zboroma, štajarskemu in koroškemu, tak ukaz, da imajo zapisniki zborovi ne samo v nemškem, ampak tudi v slovenskem jeziku se pisati, v tistem trenutku rečem, da gospod minister ima prav, sklicaje se na § 19. in zapisniki morajo biti tudi pri nas nemški...“ (Poslanec dr. Šusteršič: — Abgeordneter Dr. Šusteršič: „Dobro, dobro!“) — „— — — — — Kakor dolgo se nam reče, vi morati pisati nemški, ali na Štajarskem in Koroškem, kjer veliko več Slovencev stanuje kakor Nemcev na Kranjskem, pa tisti paragraf državne ustanove ne velja, tako dolgo moram reči, je tako zahtevanje ali nepravilno, ali pa je zoper Slovence“.

In potem je sledeče besede pristavil (bere — lieft):

„Ali je pa gospod deželni predsednik pogledal v Trst, Gorico, Istrijo, kjer se pišejo zapisniki edino le laški, in vendar vé vsak človek, da v Trstu, tržaški okolici v Gorici, Istriji, živi več Slovencev in Hrvatov — v Istriji posebno — kakor Lahov. Tedaj, kakor bi moral gospod minister zapovedati deželnima zboroma, štajarskemu in koroškemu, tako bi tudi moral tudi tržaškemu, goriškemu in isterskemu zboru zapovedati — kakor on nam zdaj zapoveduje — da se morajo zapisniki pisati vsled § 19. tudi v slovenskem jeziku.“

Zanimivo pa je iz besed poslanca dr. Tomana, zakaj se vendar preko besed tega pisma ni prešlo na dnevni red. Dr. Toman pravi (bere — lieft):

„Iz govora gospoda deželnega predsednika primem en stavek, eno besedo in to je, da v pismu gospoda ministra notranjih zadev se posebno njegova želja, da se nemški zapisniki pišejo, naslanja na to, da se zapisniki tudi presvitlemu cesarju predlagajo. In jaz rečem, da samo ta okolščina oportunitete nagiblje na to, da o tej stvari dalje govorimo, sicer bi bili na enkrat prestopili na dnevni red, ali pred osebo našega presvitlega cesarja treba je prevdariti to stvar, vsaj smo mi Slovenci vedno zvesti in udani.“

O tej stvari ne potrebujemo daljnega pojasnila, samo to pravim, da je čudno, da je takrat krotkost Slovencev bila tolika, da so pripisovali besedam ministra tako važnost. Pri nas je ustavna misel toliko napredovala, da bi nas pismo kakega ministra, ki kaj takega pravi, čisto nič ne vznemirilo. (Poslanec dr. Šusteršič. — Abgeordneter Dr. Šusteršič: „Tako je!“) Takrat je pa, ko je prišlo do posvetovanja o ministrovem pismu, res naš deželni zbor sklenil tisti sklep, ki ga tukaj z dovoljenjem gospoda deželnega glavarja prečitam, namreč (bere — lieft):

„Sejni zapisniki se z natančnim ozirom na § 12. opravičnega reda pišejo in verificirajo v slovenskem in nemškem jeziku.“

Ta sklep je zabeležen na strani 70. obravnava deželnega zbora kranjskega iz leta 1869. Poročevalec o tej stvari je bil poslanec Svetec in iz njegovega poročila je samo to razvidno, da so hoteli nekako ustreči tistemu načelu, na katero se je skliceval minister, namreč načelu ravnopravnosti. Povdarjam pa, da se je ta sklep izvršil pod pritiskom oblasti, ki nikake pravice nima, pritiskati na pravice samoupravnega deželnega zastopa. (Poslanec dr. Šusteršič: — Abgeordneter Dr. Šusteršič: „Tako je!“), in vsled tega je bilo posvetovanje o tem sklepu in radice ustavno napačno. Zato se torej mi, če danes sklenemo, da se, kakor predlaga ustavni odsek, odslej zapisniki zborničnih sej pišejo inčitajo edino in izključno le v slovenskem jeziku, postavljamo na stališče, na katerem so bili pred domala 40 leti, leta 1869., naši predniki in hkrati mi s tem sklepom, s katerim torej sklenemo samo nekaj, kar smo že imeli, protestiramo proti nepostavnosti vmešavanja tedanjega ministra, in vsled tega tudi razveljavljamo sklep, ki se je vsled tega v tej zbornici sklenil.

V tem zmislu priporočam, gospodje, da sprejmete sklep ustavnega odseka.

Kar se pa tiče resolucije, ki jo predlaga ustavni odsek, pa moram povedati, da izvira ta resolucija iz sledečih razmotrivanj. Obravnava deželnega zbora, raba obeh jezikov, to je tvarina, katero treba vzeti temeljito v pretres. Nemogoče je bilo pa takoj ustavnemu odseku brez popolnih podatkov od strani deželnega odbora o tem sklepati in zato je edino pravilno, da je ustavni odsek prišel na rešilno misel, da se naroča deželnemu odboru, naj vse tiste naredbe, določbe, prakse, katere se tičejo rabe obeh jezikov v deželnem odboru in deželnem zboru, preišče in naj potem morebitne izpremembe dosedanje prakse predlaga deželnemu zboru.

S tem sem jaz dovršil svoje poročilo in prosim visoko zbornico, naj blagovoli pritrditi obema sklepoma ustavnega odseka. (Živahno odobravanje na levi. — Lebhafter Beifall links.)

Deželni glavar:

Otvorjam razpravo. Želi kdo besede?

Gospod poslanec Hribar ima besedo.

Poslanec Hribar:

Visoka zbornica! Jaz bom glede predloga samega kratko izjavil, da bomo poslanci narodnonapredne stranke glasovali za predlog ustavnega odseka. Oglasil se pa k besedi nisem toliko iz tega namena, marveč zaradi tega, da k resoluciji, katero stavi gospod poročevalec v imenu odsekov, izpregovorim nekoliko besed.

Gospoda moja! Danes, ko pišemo leto 1905., je uradovanje pri našem deželnem odboru tako

čudno urejeno, kakor ne bi to smelo biti v deželi, katero je po 950/0 njenega stanovništva slovenska dežela. (Poslanec dr. Šusteršič: — Abgeordneter Dr. Šusteršič: „Tako je!“)

Mi imamo za seboj obravnave deželnega zbora iz let 1884. in 1886. V teh obravnavah se je deželnemu odboru odločno načrtalo, kakošen bodi njegov uradni jezik. Leta 1884. smo sprejeli načelo, da uradni jezik bodi vseskozi slovenski in leta 1886. se je dotični sklep visoke zbornice iz leta 1884. vnovič ponovil. Ali kaj vidimo danes? Deželni odbor kranjski, v kolikor sem jaz poučen, smatra še vedno za potrebno, da dopisuje s c. kr. vladi jedino le v nemškem jeziku. (Deželni glavar: — Landeshauptmann: „Ni res!“), mesto da bi vladi in c. kr. uradom dopisoval izključno le slovenski in zahteval tudi od vlade, da deželnemu odboru kranjskemu kot avtonomnemu oblastvu slovenske dežele slovenski dopisuje. Deželni odbor nima nobenega opravila v prenešenem delokrogu, temveč vse, karkoli on uraduje, uraduje samo v lastnem delokrogu in zaradi tega ima on pravico, določiti si uradni jezik in mislim, da ima tudi pravico, tudi od vlade zahtevati, da mu dopisuje v slovenskem jeziku. Vsaj danes, mislim, da smo v Avstriji že tako daleč, da bi imeli to pravico. (Poslanec dr. Krek: — Abgeordneter Dr. Krek: „O tem smo že govorili!“) Tukaj v zbornici pa še ne. (Poslanec dr. Krek: — Abgeordneter Dr. Krek: „O ja! V zbornici smo predlagali!“)

Gospoda moja, pri deželnem odboru gredo pa še dalje. Čisto naravno je, da bi se moralo deželnim odborom onih kronovin, koder stanujejo Slovenci, dopisovati v slovenskem jeziku. Nikdar pa še ni našemu deželnemu odboru padlo na um, da bi bil na primer v Gradec štajarskemu deželnemu odboru poslal kak slovenski dopis, kakor seveda nikdar ne pade deželnemu odboru štajarskemu v glavo, deželnemu odboru kranjskemu kaj pisati v slovenskem jeziku. Deželni odbor stoji torej na načelu, da odgovarja v tistem jeziku, kakor se mu dopiše. To načelo, da se odgovarja na slovenske vloge slovenski in na nemške vloge nemški, velja za privatne stranke; nikdar se pa ni sprejelo in ni moglo to načelo v veljavnost stopiti nasproti uradom. Če bi mi na to čakali, da nam bodo na primer c. kr. uradi začeli slovenski dopisovati, bi tega nikdar ne dočakali. C. kr. uradi dosledno dopisujejo le nemški in se še danes drže tega načela, dasiravno nasprotuje to bistvu § 19. osnovnega zakona, na katerega se je že davno skliceval neki avstrijski minister, katerega so pa c. kr. uradi dandanes popolnoma pozabili. Torej če deželni odbor uraduje celo z avtonomnimi oblastvi dežel, koder stanujejo Slovenci, v nemškem jeziku, je to nekaj takega, česar niti gospod deželni glavar, ki je odgovoren za uradovanje deželnega odbora, niti ves deželni odbor ne more opravičiti z ozirom na sklepe deželnega zbora iz leta 1884. in 1886.

Kakošne posledice pa ima to za Slovence v Trstu, v Istri, Gorici, na Koroškem in Štajarskem, torej v deželah kjer stanujejo Slovenci? Iz Kranj-

skega, kjer Slovenci bivajo v kompaktnih masah, ne prihaja nikdar kak slovenski dopis, in jako ugleden državni poslanec in deželni odbornik štajarski mi je pripovedoval, da je iz Kranjske jedino le mestna občina ljubljanska, katera štajarskemu deželnemu odboru slovenski dopisuje, da pa od deželnega odbora našega še nikdar ni videl slovenskega dopisa. Prvič je posledica to, da morajo drugod pred nami Slovenci vsako spoštovanje izgubiti, če deželni odbor popolnoma slovenske dežele tako spoštuje slovenski jezik, da deželnim odborom drugih sosednih dežel ne dopisuje slovenski. Kako pa morejo potem ljudje, ki imajo večino v teh deželah kaj spoštovanja dobiti do Slovencev in slovenstva sploh?

Drugo posledico ima pa to v gmotnem oziru in sicer tudi žalostno posledico. Če bi se slovenski zastopi in uradi posluževali te pravice, da dopisujejo drugim uradom slovenski, potem bi pri deželnem odboru štajarskem, v Trstu itd. kmalu bili primorani, slovenskih uradnikov si najemati za slovensko uradovanje. Če pa tega ni, potem je čisto naravno, da se ne bo noben človek za to zmenil, da bi slovenske uradnike vzel v službo. Vsaj veste, kaj je furor teutonicus, ki se naravnost izraža v brutalnej trditvi, da Slovincem ni pristopa v javne službe. Torej, visoka zbornica, jih je treba prisiliti, da bodo Slovence v službe jemali. Slovenci v sosednjih deželah ne morejo tega izsiliti, oni zato nimajo moči, prisilil naj bi jih torej deželni odbor kranjski, in da tega dosedaj storil ni in ni tako ravnal, štejem mu in šteti mu moramo v velik greh.

Potem pa, gospoda moja, še nekaj drugega. Deželni odbor kranjski dosledno dopisuje z ministrstvi, ali izvaja, če se gre za kak rekurz, te rekurze dosledno le v nemškem jeziku. Mi pa moramo zahtevati, da se nam pravica da povsodi tudi na najvišjih mestih, in jaz poznam urade, ki dosledno tudi z ministrstvi dopisujejo slovenski in tudi rekurze na upravno sodišče in na najvišje sodišče izvajajo izključno le v slovenskem jeziku. Če ti uradi morejo kaj takega storiti, zakaj pa bi tega ne storil deželni odbor kronovine kranjske, in da tega ne stori, kake posledice ima zopet to? Slovenci smo v osrednjih uradih, v ministrstvih, bore malo zastopani in le vsled največje potrebe in v izrednih slučajih sprejemajo kakega posebno talentovanega Slovenca na Dunaj v ministrstva. Čisto naravno je to, če nikdar ne sprejmo slovenskih dopisov. Slovenci v teh uradih, dasiravno državna ustava, osnovni zakon pravi, da so vsi narodi glede sprejema v državne službe enakopravni, nismo niti polovico toliko zastopani, kakor bi po pravici imeli zastopani biti; na višja uradniško mesta v teh uradih pa sploh noben Slovenec ne spleza. To je pa zaradi tega tako, ker naši avtonomni organi premalo spoštujejo slovensko govorico, slovenski jezik, in zaradi tega jaz tudi v tem oziru grajam deželni odbor.

Resolucija ustavnega odseka utegne nekoliko odpomoči tem razmeram in gospoda deželnega glavarja napotiti, da prouči prejšnje sklepe dežel-

nega zbora in da uorebiti deželnemu zboru nasvetuje kake izpremembe dosedanje prakse in kako naj bi se v bodoče uredilo uradovanje pri deželnem odboru. Upam, da bo gospod deželni glavar tudi predlagal visoki zbornici, da slovenskemu jeziku odkaže večjo veljavo pri deželnih uradih; vendar se mi pa zdi, da bo s to resolucijo sedaj bore malo pomagano, kajti Bog ve kedaj se bo gospodu deželnemu glavarju in deželnemu odboru potrebno zdelo, o svojem mnenju visoki zbornici poročati. Stvar pa je tako nujna in po prejšnjih obravnavah deželnega zbora tako jasna, da nam ni treba prav nič čakati, temveč da lahko že danes deželnemu odboru prisilno pot odkažemo, po kateri mora hoditi glede slovenskega dopisovanja drugim uradom, in zaradi tega bom stavil resolucijo oziroma dodatni predlog k drugi resoluciji ustavnega odseka, ki tako-le slove (bere: — liest:)

„Nanašaje se na drugo resolucijo ustavnega odseka predlagam:

Visoki deželni zbor skleni:

Deželnemu odboru se naroča, da odslej z naprej c. kr. uradom v vojvodini Kranjski in vsem avtonomnim oblastvom v deželah, koder stanujejo Slovenci, dopisuje le v slovenskem jeziku. Istotako naj v občevanji z ministrstvi in višjimi državnimi uradi dopisuje izključno le v slovenskem jeziku.“

(Burno odobravanje in ploskanje na galeriji. — Stürmischer Beifall und Händeklatschen auf der Galerie.)

Deželni glavar:

Gospod poslanec grof Barbo ima besedo.

Abgeordneter Graf Barbo:

Der vom Verfassungsausschusse gestellte Antrag verstoßt gegen die Gleichberechtigung der Nationalitäten im Lande. Wir waren uns vor allem Anfange an über die Abstimmung nicht im Zweifel, wir sehen aber darin eine von Ungerechtigkeit diktierte Vergewaltigung der zweiten Landessprache und erheben daher von unserer Seite gegen dieselbe unseren energischen Protest.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

Gospod poslanec dr. Šusteršič ima besedo.

Poslanec dr. Šusteršič:

Visoka zbornica! Predlog, katerega smo bili stavili v visoki zbornici in katerega si je v polnem obsegu osvojil ustavni odsek, je velikega pomena za jezikovni razvoj v naši deželni zbornici. Vprašanje zapisnikov bi se sicer temu ali onemu zdelo malenkostno, ali vendar, gospoda moja, je to vprašanje važno in je tem večjega pomena, ko vidimo že, da se od nasprotne strani prisoja tej zadevi zelo velik pomen, in da se je prisojal velik pomen temu

vprašanju, kakor je razložil tukaj častiti gospod poročevalec, že leta 1868., ko je vprašanje deželnozbornskih zapisnikov vzdignilo osrednjo vlado, da je ministrski predsednik posegel vmes in z illegalnim vplivom prisilil deželno zbornico, da je privolila v nemški zapisnik.

Vem, gospoda moja, da s tem zapisnikom ni rešeno jezikovno in narodno vprašanje v tej zbornici, ali to je prvi in važni korak, prva etapa na poti, katero smo se odločili hoditi, na poti, katero smo nastopili z resnim in treznim prevdarkom, in na kateri bomo šli tako daleč, da bo ta zbornica popolnoma slovenska. To je prvi korak; korak je pa važen, in je važen zaradi tega, gospoda moja, ker v tistem hipu, ko je zapisnik, oficijelni zapisnik deželnega zbora samo slovenski, v tistem hipu neha nemški jezik biti oficijelni jezik deželnega zbora. V tistem hipu bo zapisnik, ki se mora predložiti na Najvišje mesto, prišel presvetlemu vladarju v roko samo v slovenskem jeziku ravnotako kakor pridejo zapisniki deželnega zbora koroškega in štajerskega samo v besedilu nemškem, in kakor pridejo zapisniki deželnega zbora gališkega samo v poljskem jeziku na Najvišje mesto.

Meni, gospoda moja, se vidi to prvi korak do tega, da se bo odslej še bolje kakor doslej vedelo na Najvišjem mestu, da ekzistira v naši državni polovici tudi slovenska dežela in da je slovensko ljudstvo voljno in pripravljeno izvojevati si do skrajnosti tiste jezikovne in narodne pravice, katere mu gredó.

Veseli me, gospoda moja, da hočejo po izjavi njihovega gospoda načelnika tudi častiti gospodje tovariši od narodnonapredne stranke glasovati za ta predlog. Jaz odkrito povem, da nisem na tem čisto nič dvomil, moram pa odgovoriti na nekatere besede častitega gospoda tovariša Hribarja, na grajo, katero je izrekel deželnemu odboru in katero grajo je potem obrnil osobito proti osebi gospoda deželnega glavarja. Meni se vidi, da se je obrnil vendarle na nekoliko napačno adresu (Poslanec Hribar — Abgeordneter Hribar: „Na čisto pravo!“), kajti deželni odbor je korporacija, v korporaciji odločuje večina in naloga deželnega glavarja je, izvrševati to, kar večina sklene. Gospod poslanec Hribar pa tudi ravnotako dobro ve, kakor mi, da je ta deželnozbornska večina opremljena z nekim dednim grehom, ki obstoji v tem, da so pri sestavi te večine sodelovali Nemci, ki obstoji v tem, da je slovenski član tega deželnega odbora izvoljen z nemškimi glasovi in da je celo več nemških glasov dobil kakor slovenskih. Ako gospod poslanec Hribar hoče slovenizirati deželni odbor, ako hoče, da bo deželni odbor to postal, kar želimo tudi mi, namreč da bo postal v svojem značaju slovenska korporacija, potem se mora pred vsem struktura večine tega deželnega odbora izpremeniti, potem mora priti do tega, da se vprašanje, kdo bo iz cele zbornice prišel v deželni odbor, ne reši v sporazumu ene ali druge slovenske stranke s častito nemško stranko, ampak da se to vprašanje reši tako, da slovenska

večina te zbornice izbere iz svoje srede tistega člana deželnega odbora, ki po ustroju deželnega odbora odločuje tudi glede večine v deželnem odboru. Dokler se boste pa, gospoda moja, postavljali na stališče, da Vam je ljubše, da Nemci odločujejo v naših sporih, kakor da bi bila složna slovenska večina v deželnem zboru in deželnem odboru, v katerem bi potem odločevala druga slovenska stranka, ki je pa ponosna na to, da je narodna, toliko časa so vsi predlogi glede poslovanja deželnega odbora samo platonične želje (Poslanec Hribar — Abgeordneter Hribar: „To je praktičen predlog, ne pa platonična želja!“).

Torej to sem hotel odgovoriti, ker so se mi zdeli napadi na častito osebo gospoda deželnega glavarja jako malo utemeljeni, ker je njegova naloga, držati se onega, kar večina deželnega odbora sklene. Torej izvrševati ima zadevne predpise večina deželnega odbora. Zakaj pa imate večino? Vsaj imate dva člana v deželnem odboru! Zakaj pa nista tega, kar želi gospod Hribar, nikdar ta dva člana zahtevala v deželnem odboru? Vsaj sta skozi 10 let imela skoraj vsak dan, v vsaki seji priliko, interpelirati deželnega glavarja, zakaj se ne izvršuje to ali ono, ali seveda, gospoda moja, potem bi vsaj tisti deželni odbornik, ki je bil izvoljen s pomočjo nemških glasov, prišel v jako čuden položaj (Poslanec dr. Tavčar — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Prav nič!“). Zakaj ste pa molčali, zakaj ste začeli še-le sedaj govoriti, zakaj so se Vam pa zatvornice zgovornosti še-le potem odprle, ko smo mi začeli tukaj izvajati konsekvence? (Ugovor v središču — Widerspruch im Centrum.).

Tedaj, gospoda moja, saj smo zadovoljni s predlogom gospoda Hribarja, ali jaz se moram ustaviti neopravičenemu napadu na gospoda deželnega glavarja. Naj se napada deželni odbor, to je večina te korporacije, in čim bolj boste deželni odbor napadali, tembolj bomo zadovoljni in bomo potrdili vse, kar ste rekli, ampak gospod deželni glavar pri tem vsaj glavni krivec biti ne more.

Seveda, povdarjal sem že, da pri tem sklepu glede zapisnika ostati ne bomo mogli in da bo treba storiti še nadaljnje korake. Deželni odbor ima tudi oblast, v lastnem delokrogu marsikaj ukreniti. Tu imate cesarski sklep od 28. junija 1872, s katerim se je zistiral sklep deželnega odbora, da bo vse svoje predloge deželnemu zboru predložil le v slovenskem jeziku. To je stvar, katero deželna zbornica lahko vsak hip izpremeni in mi bomo iz svojega stališča tudi kolikor mogoče in kolikor je od nas odvisno, za to skrbeli, da se to v tem zmislu izvrši, da bo deželni odbor primoran svoje predloge predlagati zbornici izključno le v slovenskem jeziku. To mi lahko sklenemo, kajti ta cesarski sklep od 28. junija 1872 za deželni zbor ni merodajen, ker je deželni zbor v tem pogledu popolnoma avtonomen. Za to ni treba nobenega zakona, temveč samo navadnega sklepa. Cesarski sklep je bil za deželni odbor obvezen, ker ima cesar ustavno pravico zistirati vsak sklep deželnega odbora; v tistem

hipu pa, ko deželni odbor dobi od deželnega zbora imperativni nalog, da mora odslej vse svoje predloge deželnemu zboru predložiti samo v slovenskem jeziku, je deželni odbor vezan izključno le na imperativni nalog deželne zbornice in od tistega hipa bomo imeli tudi samo slovenske predloge v visoki zbornici in od tistega časa naprej bo nehalo to, da mora vsaka predloga deželnega odbora biti sestavljena v dveh jezikih, kar končno, če ne drugega, jemlje deželnemu odboru velikansko časa in stane tudi obilo troškov. Seveda pri enem bomo morali ostati, da bomo morali zakone sklepati v obeh jezikih toliko časa, dokler se ne izpremeni dotični zakon; kajti da se deželni zakonik izdaja v obeh deželnih jezikih, sloni na temelju zakona in tukaj bi se seveda moral šele skleniti nov zakon, ki bi moral dobiti od cesarja sankcijo, ali v tem pogledu se nam toliko ne mudi, že zaradi tega ne, ker v tej točki ni treba retorzije, kajti tudi štajerski zakonik se izdaje v obeh jezikih, in ker stojimo na stališču retorzije, namreč da postopamo napram nemškemu jeziku v deželnem zboru kranjskem enako, kakor v štajerskem deželnem zboru postopajo napram slovenskemu jeziku, torej še ne storimo danes tega dalekosežnega koraka. Za danes zadostuje to, kar predlaga ustavni odsek, in jaz izjavljam, da ne bomo glasovali le za resolucijo, katero predlaga ustavni odsek, temveč tudi vsi za predlog, katerega je stavil častiti gospod poslanec Hribar (Živahno odobravanje na levi. — Lebhafter Beifall links.).

Deželni glavar:

Gospod poslanec Hribar ima besedo.

Poslanec Hribar:

Visoka zbornica! Kakor je častiti gospod predgovornik govoril o nekem „dednem grehu“, s katerim je baje opremljena narodno - napredna stranka, bi jaz ti besedi lahko obrnil proti njemu, da je namreč za gospoda poslanca dr. Šusteršiča nekak dedni greh to, da neprenehoma jaše konjička o nemško-slovenski zvezi in da kljub temu, da se mu je že tolikokrat povedalo in s fakti dokazalo, da nas v narodnem oziru čisto nikakoršen dogovor ne veže s častito desnico te visoke zbornice, še vedno naglašča, da je vsega zla krivo tudi v narodnem oziru pri nas to, da je jeden deželni odbornik iz cele visoke zbornice bil izvoljen v deželni odbor tudi z glasovi častitih gospodov veleposestnikov. Gospoda moja, ali je to očitaneje upravičeno? Jaz se sklicujem v tem oziru na pojasnilo, katero sem v eni poslednjih sej v visoki zbornici podal glede dotičnega, takozvanega dogovora; sklicujem se na vse naše delovanje v deželnem zboru skozi ves ta čas, odkar ta „dogovor“ obstoji, in jaz mislim, da nam nobeden, — tudi ne častiti gospod poslanec dr. Šusteršič — ne more očitati, da nismo vedno odločno in dosledno branili pravic slovenskega jezika in naše narodnosti. (Klici v središču — Ruhe

im Centrum: „Tako je!“) Ako je častiti gospod predgovornik jemal v zaščito gospoda deželnega glavarja, je po mojem prepričanju preko cilja streljal, ker gospoda deželnega glavarja jaz nikakor napadal nisem, ampak le konštatoval, kako se pri deželnem odboru stvari vrše. Če pa on to obrača in pravi, da je ves deželni odbor kriv, tedaj mu jaz odgovarjam, da ne deželni odbor, temveč deželni glavar ima sklepe deželnega zbora izvrševati. Če torej naši sklepi iz let 1883., 1884. in 1886. niso tako izvršeni, kakor bi imeli biti — in jaz to sodim po besedah gospoda poslanca dr. Šusteršiča — zadene vendar vsa krivda tistega, ki ima sklepe visokega deželnega zbora izvrševati.

Očital nam je gospod predgovornik tudi, da smo mi doslej molčali in smo se začeli oglašati šele potem, ko so oni začeli govoriti. Ako hoče častiti gospod tovariš dr. Šusteršič imeti to veselje, naj ga ima; ampak jaz samo toliko rečem, da sem šele danes to stvar spravil na dnevni red, ker sem jo šele v meddobju med letošnjim in lanskim zasedanjem izvedel. Govoril sem namreč s poslancem dežele štajerske in ta mi je povedal, da štajerski deželni odbor nikdar ne dobi od deželnega odbora kranjskega slovenskih dopisov. Stvar sem si takrat zaznamoval in sklenil sem spraviti jo v deželnem zboru kranjskem na dnevni red. Upravičenega sem se namreč čutil misliti, da deželni odbor v svojem dopisovanju postopa tako, kakor na primer mestna občina ljubljanska.

In če se nam očita, da smo v narodnem oziru preveč popustljivi, vprašam jaz, ali je častitemu gospodu tovarišu dr. Šusteršiču znano, da nas vkljub tej slovensko-nemški zvezi nič ne zadržuje, da mestna občina Ljubljanska že dalje časa in sicer ne samo v stvareh lastnega, ampak tudi prenešenem delokrogu dopisuje c. kr. oblastvom izključno le samoslovenski? To dokazuje, koliko velja tisto očitje o slovensko-nemški zvezi, katero se nam vedno in vedno neopravičeno v obraz meče. Če gospod predgovornik govori o stališču retorzije, vprašam ga jaz, kje je bilo to stališče retorzije takrat, ko se je šlo za samoslovenske poulične napise v Ljubljani?

Takrat katoliško-narodna stranka tistega stališča ni poznala, dasiravno smo mi naglašali, da imajo v Mariboru, v Celju itd. samonemške poulične napise in da hočemo zaradi tega pa v Ljubljani napraviti napise samoslovenske.

Sicer pa jaz deželnega odbora ne bom jemal v zaščito in to tudi ni treba, ker se bodo gospodje deželni odborniki, če bodo čutili potrebo, lahko sami branili, ampak eno moram še naglašati, da te napake, za katero hoče gospod predgovornik po krivici odgovorna delati pristaša naše stranke, najbrž tudi ni opazil častiti gospod tovariš, ki iz katoliško-narodne stranke sedi v deželnem odboru, in še nekaj bi dostavil, da se je našemu častitemu gospodu deželnemu glavarju od neke Vaše strani namigavalo, da naj bi se z vlado slovenski dopisovalo, pa da je on odločno to odklonil.

Deželni glavar:

Primoran sem poseči v debato in odločno temu ugovarjati, da sem jaz odgovoren za poslovanje deželnega odbora. (Poslanec Hribar — Abgeordneter Hribar: „Za izvršitev sklepov deželnega zbora!“). Prosim, sklepi deželnega zbora se glase: „Deželnemu odboru se naroča“ in ne „Deželnemu glavarju se naroča“. (Poslanec dr. Majaron — Abgeordneter Dr. Majaron: „Kdo je pa načelnik deželnega odbora!“ — Poslanec Hribar — Abgeordneter Hribar: „Deželnozborski red pogledjte!“) Torej prvič se deželnozborski sklepi glase: „Deželnemu odboru se naroča“. (Poslanec Hribar — Abgeordneter Hribar: „Deželnozborski red pravi, da je deželni glavar odgovoren.“)

Drugič povdarjam, da po deželnoodborskem opravičnem redu in deželnem redu ima deželni odbor skupno sklepati in da je deželni glavar za to odgovoren (Nemir in ugovarjanje v središču. — Unruhe und Widerspruch im Centrum) — ja, prosim (pozvoni — das Glockenzeichen gebend) za mir, jaz ne morem tako vpiti — torej da je deželni glavar za to odgovoren, da se izvrši, kar deželni odbor sklene, ne pa da bi na svojo roko postopal v takih vprašanjih, o katerih je govoril poslednji gospod govornik župan Hribar.

Dalje konstatujem, da so se izvrševali sklepi deželnega zbora kar se tiče dopisovanja c. kr. uradom v deželi kranjski v slovenskem jeziku, ker mi dopisujemo c. kr. okrajnim glavarstvom in tudi deželni vladi v slovenskem jeziku. (Poslanec Hribar — Abgeordneter Hribar: „Redkokedaj!“) Če se pripeti morebiti tuintam kaka izjema na primer pri dopisih na deželno vlado, katere je predložiti kakemu ministrstvu in katere bi bilo treba za dotičnega referenta v ministrstvu v nemščino prevesti, se zgodi samo zato, ker se misli časa prihraniti. Kot pravilo pa velja, da se c. kr. uradom v deželi dopisuje v slovenskem jeziku.

Kar se pa tiče dopisovanja drugim deželnim odborom, na primer štajerskemu deželnemu odboru, konstatujem, da ni bilo nikoli sklepa deželnega zbora, da se mora drugim deželnim odborom slovenski dopisovati. (Poslanec Hribar — Abgeordneter Hribar: „Čemu sklepa!“). Prosim gospod župan, ali imam jaz besedo ali Vi? (Poslanec Hribar — Abgeordneter Hribar: „Vi jo imate, vsaj ste si jo sami dali!“ — Smeh v središču. — Gelächter im Centrum). Prosim, potem me pa pustite govoriti!

Ker je gospod župan predbacival, da škoduje to ugledu Slovencev, če deželni odbor ne dopisuje drugim deželnim odborom v slovenskem jeziku, še konstatujem, da potem škoduje tudi češki deželni odbor ugledu češkega naroda, ker nam dopisuje nemški in ravnotako škoduje gališki deželni odbor ugledu poljskega naroda, ker nam tudi dopisuje v nemškem jeziku. V nemškem jeziku se pa dopisuje zato, da eden deželni odbor drugega razume in da ni treba šele prestavljati, kakor bi

sicer morali predstavljati in sicer mi iz češkega ali poljskega in oni iz slovenskega jezika.

Torej še enkrat poudarjam, če ima gospod župan v tem oziru kaj grajati, obrne naj se proti deželnemu odboru, ne pa proti moji osebi. Seveda je lahko rečeno: Deželni glavar je tisti, ki je vse zakrivil, ampak opravičeno tako očitjanje ni, kajti če bi danes eden deželnih odbornikov predlagal, naj se odslej piše vse slovenski in če bi večina deželnega odbora to sprejela, se jaz temu gotovo ne bom protivil. (Poslanec dr. Šusteršič — Abgeordneter Dr. Šusteršič: „Dobro!“)

Kar se pa tiče resolucije gospoda poslanca Hribarja, moram še sedaj omeniti, da v tej obliki ne more priti na glasovanje, ker ima popolnoma značaj samostalnega predloga. Ako jo gospod poslanec hoče staviti le kot dodatni predlog k predlogom ustavnega odseka, je ne morem dopustiti k glasovanju, ker je popolnoma druge vsebine kakor to, kar je zdaj na dnevnem redu (Poslanec Hribar — Abgeordneter Hribar: „Saj ni res!“), namreč za-pisnik deželnega zbora.

Poslanec Hribar:

Prosim besede v formalnem oziru in za fak-tični popravek!

Deželni glavar:

Gospod poslanec Hribar ima besedo.

Poslanec Hribar:

Visoka zbornica! V prvi vrsti moram fak-tično popraviti, da češki in poljski jezik nista v naši de-želi navadna jezika in torej se deželnemu odboru češkemu in gališkemu ne more očitati, ako dopisu-jeta deželnemu odboru kranjskemu nemški. Na Štajerskem, Koroškem in Primorskem je pa sloven-ščina povsodi v deželi navadni jezik in je to torej nekaj čisto drugega, če naš deželni odbor deželnim odborom teh dežel dopisuje v nemškem jeziku. Prosim tedaj gospoda deželnega glavarja, da bi tako ljubezniv bil, vpoštevati to razliko.

Kar se pa tiče mnenja gospoda deželnega glavarja, da moj predlog ni dodaten predlog k resoluciji ustavnega odseka, temveč da se tiče čisto druge stvari, sem pa jaz na popolnoma drugem stališču kakor on in se v tem oziru morem sklice-vati tudi na častitega gospoda tovariša dr. Šusteršiča. On je jako rahločuten in tankočuten, kadar se gre za izvrševanje opravljenega reda, in ako bi moja resolucija res bila formalno nemogoča, gotovo bi bil on tudi to čutil in bi ne bil izjavil, da bo nje-gova stranka zanjo glasovala.

Jaz torej nasprotno mislim in trdim, da je for-malno popolnoma pravilno, ako pride moj predlog danes na glasovanje v zvezi s predlogoma ustav-nega odseka.

Poslanec dr. Šusteršič:

Prosim besede v formalnem oziru!

V formalnem oziru popolnoma pritrujem častitemu gospodu tovarišu županu Hribarju. Za kaj se pa gre bistveno v predlogu ustavnega od-seka? Bistveno se gre za kos jezikovnega vprašanja. Istina je, da bi mi ne bili v stanu skleniti kaj od-ločilnega v neki stvari, katera presega obseg pred-loga, za katerega se danes ravno gre, ali gre se tukaj le za dve resoluciji, katerih eno predlaga ustavni odsek, drugo pa gospod poslanec Hribar. Take resolucije, ki nič odločilnega ne vsebujejo, so pa po mojih mislih vedno dopustne, četudi bi bile v malo bolj oddaljeni zvezi s predlogom samim.

Zaradi tega je moje skromno mnenje, da ima gospod poslanec Hribar prav, in bi prosil gospoda deželnega glavarja, da bi uvaževal to in dal obe resoluciji na glasovanje poleg predloga samega.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede? (Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, ima gospod poročevalec besedo.

Poročevalec dr. Krek:

Najprej par besed gospodu govorniku vele-posedstva. On pravi, da je predlog ustavnega odseka kršenje ravnopravnosti in protestuje proti temu sklepu. Ta protest se čudno sklada s stališčem, katero je zavzemalo veleposestvo začetkom ustav-nega življenja v tej deželi. Poslanec dr. Toman je v tisti debati, katero sem že prej omenil, o dopisu ministra glede na § 12 opravljenega reda izrekel te-le značilne besede (bere — lieft):

„Gospoda moja, jaz sem osobito za to besedo poprijel, ker sem v tisti borbi bil, ko se je ta pa-ragraf ustvaril. Gospodi potomci gospodov poprej-šnjih, ki so takrat ta paragraf ustvarili, danes zopet drugače stojé. Takrat smo mi zahtevali slovensko-nemške zapisnike, kakor so stenografični protokoli, in takrat so nam rekli, to ni prav, ni pravično, tako ne ravna nobeden parlament na vsem svetu. To je naravno bilo tačas, ko se je več nemškega govo-rilo kakor slovenskega, da se ne bi zabranila na-šemu slovenskemu ljudstvu prestava. Ali takrat ni bilo milosti na oni strani in branili smo se v burni seji hoteči tisti paragraf predrugačiti. Že takrat sem prerokoval prihodnost in svaril nasprotnike, ter sem rekel, da njih zmaga se bode v 6 ali 12 letih gotovo izpremenila v pogubo.“

Toman je prav imel, samo da je bila doba 6 do 12 let prekratka.

Že takrat se je pa ta usodna napaka napravila, da je veleposestvo mislilo, da je istovetno z nem-škim elementom v tej deželj. To konstatiram enkrat za vselej: Ost tega predloga ni naperjena nasproti nemškemu prebivalstvu naše dežele, ne proti pra-

vicam, katere vsakemu deželanu priznavamo do gojitve materinega jezika in do kulturnega razvoja, v kolikor je mogoč v okviru naše dežele, ampak ta predlog ima pri nas ost proti privilegijem tistega veleposestva, katero se po jako nelogični fikciji zamenjava z nemštvom na Kranjskem. (Poslanec Jaklič: — Abgeordneter Jaflič: „Pa so renegati večinoma!“). V tem zmislu se torej od gospoda govornika iz veleposestva lahko poslovim in par besed le še omenjam, kar se tiče izvajanj gospoda poslanca Hribarja. Tudi njegove „storije“ o jari kači samoslovenskih pouličnih napisov v zvezi s katoliško-narodno stranko ne bom pogreval. Ta stvar je pre—, da ne rabim drugega izraza — prenaivna. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „Samoslovenski napisi so naivni!“). Ne, ampak to očitiranje. Gospodje sami veste, da katoliško-narodne stranke svoj čas ni bilo, dokler nismo sebi postavili demokratičnega programa. (Poslanec dr. Šusteršič: — Abgeordneter Dr. Šusteršič: „Tako je!“) Mi ne nadaljujemo nobene konservativne stranke, mi smo popolnoma nova stranka, novo gibanje, in kdor neče tega razumeti, temu ni pomagati. Stare „storije“ ne zadevajo nas, ampak tiste, ki niso imeli našega političnega programa, saj se niti niso imenovali katoliško-narodni, ampak „konservativni“ klub. S tem nečem nanje metati nobenega kamenja, ampak le konstatiram, da smo mi po svoji organizaciji in svojem programu popolnoma nova stranka. Če nam hočete še vdrugič očitati grehe teh prejšnjih mož, nam ravnotako lahko očitajte, kar delajo „klerikalci“ na Nemškem, na Pruskem, Laškem ali drugod, ampak tako očitiranje je najmanj naivno.

Mislim torej, da se tudi od gospoda poslanca Hribarja lahko poslovim, ker so druga njegova izvajanja že našla odgovor pri gospodu tovarišu dr. Šusteršiču, in prosim, da se predlog ustavnega odseka, kakor je stavljen, sprejme. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „To je bila slaba replika!“). Slaba? Bo pa drugič boljša. Je bil tudi napad slab — simile simili (Poslanec dr. Šusteršič: — Abgeordneter Dr. Šusteršič: „Zmirom tiste tablice!“).

Deželni glavar:

Ker je mnenje o tem različno, ali je smatrati predlog gospoda poslanca Hribarja za dodatni predlog k resoluciji upravnega odseka, ali pa kot samostalni predlog, ki mora biti po opravljenem redu podpisan od 5 članov deželnega zbora, bi jaz predlagal, da se seja za nekoliko časa prekine, da se gospodje poslanci o tem dogovore. Ako ni ugovora proti temu — (Nihče ne ugovarja — Es erfolgt kein Widerspruch) se torej seja prekine.

(Seja prestane ob 2. uri 55 minut popoldne in se nadaljuje ob 3. uri popoldne. — Die Sitzung wird um 2 Uhr 55 Minuten Nachmittag unterbrochen und um 3 Uhr Nachmittag fortgesetzt.)

Deželni glavar:

(Pozvoni. — Das Glockenzeichen gebend.)
Gospod poročevalec ima besedo.

Poročevalec dr. Krek:

Predlog ustavnega odseka se glasi (bere — lieft):

„Deželni zbor skleni: Zapisnik zborničnih sej v zmislu § 12. opravnega reda se ima zapisavati in čitati izključno v slovenskem jeziku.“

Deželni glavar:

Gospodje poslanci, ki pritrjujejo temu predlogu, izvolijo vstati.

(Zgodi se. — Geschieht. — Poslanec dr. Šusteršič — Abgeordneter Dr. Šusteršič: „No, gospod „extra statum!““ — Veselost na levi, — Heiterkeit links.)

Je sprejet.

Poročevalec dr. Krek:

Resolucija ustavnega odseka se glasi (bere — lieft):

„Deželni odbor se pozivlja, da poroča, kakor hitro mogoče, na kaki podlagi se vrši uradno poslovanje — v kolikor prihaja v poštev raba deželnih jezikov — pri deželnem odboru, in vsled katerih sklepov deželnega zbora je ta raba določena bila tako pri deželnem odboru, kakor tudi v deželnem zboru.

S svojim poročilom naj deželni odbor nasvetuje tudi slučajne izpremembe dosedanje prakse.“

Deželni glavar:

Gospodje, ki pritrjujejo tej resoluciji ustavnega odseka, izvolijo vstati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Sedaj pride na vrsto resolucija gospoda poslanca Hribarja, ki se glasi (bere — lieft):

Nanašaje se na drugo resolucijo ustavnega odseka predlagam:

„Visoki deželni zbor skleni:

Deželnemu odboru se naroča, da odslej zapre naprej c. kr. uradom v vojvodini Kranjski in vsem avtonomnim oblastvom v deželah, koder stanujejo Slovenci, dopisuje le v slovenskem jeziku. Istotako naj v občevanji z ministrstvi in višjimi državnimi uradi dopisuje izključno le v slovenskem jeziku.“

Poslanec dr. Šusteršič:

Prosim za besedo k glasovanju!

Predlagam, da se o tej resoluciji glasuje ločeno in sicer tako, da se najpoprej glasuje o tej resoluciji brez besede „drugo“, kajti mi imamo eno samo resolucijo ustavnega odseka, prvo pa je sklep; ali pa naj bi morda gospod župan resolucijo umaknil.

Poslanec Hribar:

Dobro! Umaknem torej predlog v toliko, da se beseda „drugo“ izpusti.

Deželni glavar:

Torej prosim glasovati za to resolucijo, kakor se je ravnokar prečitala, izpustivši besedo „drugo“, ki se je umaknila.

Gospodje, ki so za to resolucijo, izvolijo vstati. (Obvelja. — Angenommen)

Sprejeto (Živahno odobravanje in ploskanje na galeriji. — Lebhafter Beifall und Händeklatschen auf der Galerie) in s tem je rešena ta točka dnevnega reda.

Izjaviti moram le še nekaj. Visoka zbornica je ravnokar sklenila, da se ima odslej sestavljati zapisnik zborničnih sej samo v slovenskem jeziku, kar je z ozirom na to, da je visoki deželni zbor edini faktor, ki ima o tem določevati, popolnoma pravilen sklep. Na drugi strani pa bom, da se ne bo moglo očitati, da poslanci druge narodnosti ne morejo zapisnika razumeti, odredil ex praesidio, da se napravijo tudi nemški prevodi zapisnikov, da bo gospodom poslancem druge narodnosti omogočen vpogled v iste (Poslanec dr. Šusteršič — Abgeordneter Dr. Šusteršič: „Čemu? Vsaj znajo vsi slovenski!“ — Poslanec dr. Krek — Abgeordneter Dr. Krek: „Potem bi se pa tudi nemški govori v stenografičnem zapisniku morali prevajati v slovenski jezik!“). Sejni zapisnik je pa druga stvar. V drugih deželah imajo tudi poslanci druge narodnosti pravico zapisnik vpogledati (Poslanec Hribar — Abgeordneter Hribar: „V jeziku, v katerem je spisan!“). Prevod ima vsak pravico zahte-

vati (Poslanec Hribar — Abgeordneter Hribar: „O ne, o ne! Kje to stoji?“ — Poslanec dr. Šusteršič — Abgeordneter Dr. Šusteršič: „Ta je pa prazna, gospod glavar! Nič predstavljati, saj znajo vsi slovenski!“). Dokler sta oba jezika enakopravna, ima vsak poslanec pravico do vpogleda zapisnika v svojem jeziku (Poslanec dr. Šusteršič — Abgeordneter Dr. Šusteršič: „Zoper to odločno protestujemo! Potem bomo pa prihodnjič napravili tudi tozadevni predlog!“) To je stvar predsedništva, če hoče to odrediti (Poslanec dr. Šusteršič — Abgeordneter Dr. Šusteršič: „Ne, ne!“ — Poslanec Hribar — Abgeordneter Hribar: „To ni stvar predsedstva!“ — Poslanec dr. Krek — Abgeordneter Dr. Krek: „Ravno tako je to, kakor da bi hoteli, da se tudi stenografični zapisniki predstavljajo!“ — Klici — Ruže: „Znajo vsi slovenski!“). Saj so lahko tudi taki poslanci, ki ne besede slovenski ne razumejo (Poslanec dr. Šusteršič — Abgeordneter Dr. Šusteršič: „Pa znajo vsi slovenski — gospod direktor Luckmann, Schwegel, Barbo!“) Sicer je pa ta točka rešena in ker bomo sedaj glede na pozno uro končali, moram še naznaniti dnevni red prihodnje seje (Glej dnevni red prihodnje seje. — Siehe Tagesordnung der nächsten Sitzung.)

Prihodnja seja bo jutri dne 22. t. m.

Naznanjam še, da ima finančni odsek sejo danes popoldne ob 5. uri in upravni odsek danes zvečer ob 7. uri.

Sklepam sejo.

Konec seje ob 3. uri 10 minut popoldne. — Schluß der Sitzung um 3 Uhr 10 Minuten Nachmittag.

